

แผน

สงคราม

เบ็ดเสร็จ

เพื่อเอาชนะ ความยากจน และการขาดความเป็นธรรม

(Plan for Total Warfare to
Conquer Poverty and Injustices)

โดย

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ประเวศ วะสี
ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์
สำหรับเพื่อนคนไทยใช้ก้าวข้ามวิกฤตชาติ
มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ

แผนสงครามเบ็ดเสร็จ

เพื่อเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม

โดย ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี

พิมพ์ครั้งที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ.ลิขสิทธิ์ พ.ศ. ๒๕๓๗

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ประเวศ วะสี.

แผนสงครามเบ็ดเสร็จ เพื่อเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม.

--กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารณสุขแห่งชาติ, 2563.

100 หน้า.

1. สุขภาพ. I. ชื่อเรื่อง.

326.5

ISBN 978-616-8178-07-2

ประสานงาน/พิสูจน์อักษร แก้ว วิฑูรย์เกียรติ, นิคมล ลิ้มปิชาติพงษ์
ศิลปกรรม อติศร จินดาอนันต์ยศ

จัดพิมพ์โดย **มูลนิธิสารณสุขแห่งชาติ (มสช.)**

๑๑๖๘ ซอยพหลโยธิน ๒๒ ถนนพหลโยธิน แขวงจอมพล เขตจตุจักร

กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๕๑๑ ๕๘๕๕ โทรสาร ๐ ๒๙๓๙ ๒๑๒๒

www.thainhf.org

ออกแบบ/ดำเนินงาน **บริษัท สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน จำกัด**

๓๖/๖ ซอยประดิพัทธ์ ๑๐ ถนนประดิพัทธ์ แขวงพญาไท

เขตพญาไท กรุงเทพฯ ๑๐๔๐๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๒๗๘ ๕๕๓๓ โทรสาร ๐ ๒๒๗๑ ๑๘๐๖

www.thaihealthbook.com

ราคา ๙๙ บาท

ประเทศไทย ณ จุดพลิกผัน

(Tipping Point)

วิกฤตชาติ

จากการขาดความเป็นธรรม
เหลือมล้ำสุด ๆ

วิกฤตเศรษฐกิจและ
ความขัดแย้งทางการเมือง

กำลังนำ

ประเทศสู่จุดพลิกผัน
ที่จะพลิกสู่ความปั่นป่วนกลียุคหรือ
พลิกจากร้ายกลายเป็นดีอย่างฉับพลัน

ขึ้นอยู่กับ

ปรีชาญาณของคนในชาติ

สารบัญ

บุพพกถา

(๗)

ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำสูงเป็นที่ ๑ หรือที่ ๓ ในโลก

จาก ๐ (ศูนย์) บาท ถึง ๗๐๐,๐๐๐ ล้านบาท

ภพชาติแห่งความทุกข์ยากของชาติ

(๑๓)

ปัญหาเชิงโครงสร้าง

โครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรม

(๑๙)

วิธีคิด

ความคิดที่สอดคล้องกับความเป็นจริง นำไปสู่ความสำเร็จ

ความคิดที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง นำไปสู่ความติดขัด

(๒๗)

สังคมสมบูรณ์แบบ

มวลอำนาจรัฐ มวลอำนาจทุน มวลอำนาจสังคม มีความสมดุล
นำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล หรือมีความเป็นธรรม
(๓๙)

“สังคมเข้มแข็ง” คือ “องค์รวม” (Whole)
ประเทศไทย
(๔๓)

สังคมเข้มแข็ง
คืออะไร และอย่างไร
(๕๓)

๗

การพัฒนาอย่างบูรณาการเต็มพื้นที่
ตำบล คือ จุดยุทธศาสตร์
เป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ
(๕๙)

๘

การจัดกระบวนทัพทำสงครามเบ็ดเสร็จ
เอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม
(๗๓)

๙

กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา
(New Development Paradigm)
เครื่องมือขับเคลื่อนอันทรงพลัง
(๘๙)

ปัจฉิมกถา
(๙๖)

บุพพกกา

- ที่ใช้คำว่า “สงคราม” ในการต่อสู้เอาชนะวิกฤตชาติครั้งนี้ เพราะในสภาวะสงคราม คนในชาติทั้งหมดจะรวมตัวกัน ก้าวข้ามความขัดแย้งทุกประเภท ไม่ถือโทษกันด้วยเรื่อง ปลีกย่อย บางครั้งแม้พระกัศิิก นักโทษก็ออกจากคุก เพื่อ เข้าร่วมสู้รบ ทั้งชาติรวมใจเป็นหนึ่งเดียว
- “วิกฤตการณ์คลื่นลูกที่ ๔ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์” หรือ วิกฤตการณ์ปัจจุบันยากอย่างไม่เคยพบมาก่อน เพราะ ความซับซ้อน (complexity) ของโครงสร้างหลายมิติที่เข้ามา ถักทอกัน เกือบไม่มีคนเข้าใจความซับซ้อนนี้ เมื่อไม่เข้าใจ ก็แก้ไขไม่ได้ ปัญหาก็เพิ่มพูนขึ้นจนเป็นวิกฤตชาติ ความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างสุด ๆ หรือการขาด ความเป็นธรรม นำไปสู่ความปั่นป่วน ไร้ระเบียบ ขัดแย้ง รุนแรง ความยากของปัญหาเชิงโครงสร้างทำให้ไม่มีรัฐบาล ใด ๆ จะแก้ปัญหาได้ ไม่ว่าจะจิตติ ต่อสู้ ล้มล้าง กันอย่างไร ก็ไม่สามารถแก้ปัญหาวิกฤตชาติได้

- **“อวิชชา”** เป็นต้นเหตุของความทุกข์ยาก การจะแก้ไขได้ต้องใช้ **“วิชชา”** หรือ **“มหาวิชชา”** คือปัญญาใหญ่ หรือความจริง เพราะ **“ความจริงมีชัยเหนือทุกสิ่ง”** (สตยเมว ชยเต) – จากจารึกเสาอโศก จะต้องทำความเข้าใจว่าความจริงนี่คืออะไร แล้วนำหลักความจริงมาใช้วิเคราะห์ปัญหา และสังเคราะห์ไปสู่การออกแบบและการจัดการ จึงจะแก้วิกฤตความซับซ้อนได้ ความจริงหรือกฎของความจริงตามธรรมชาตินี้ คือ ความเป็นเหตุเป็นผล หรือความเป็นกระแสของเหตุปัจจัยต่อเนื่อง ที่เรียกว่าอิทัปปัจจยตา หรือ **“ทางสายกลาง”** เพราะไม่แยกข้างแยกขั้ว ไม่มีส่วนปลายสุดสองข้าง ทางสายกลาง คือการไหลอย่างอิสระของความเป็นเหตุเป็นผล คนทั้งหลาย รวมทั้งฝรั่งที่ว่าเก่งๆ ด้วย มักคิดแบบตายตัว แยกส่วน จึงติดขัด ปัญญาไม่สามารถทะลุทะลวงไปได้ไกล แต่ปัญญาอย่างเป็นกลาง หรือทางสายกลาง สามารถทะลุทะลวงไปได้อย่างไม่มีข้อจำกัด จะทำให้เข้าใจ

-
- เมื่อวิเคราะห์เชิงโครงสร้างจะเข้าใจว่า ทำไมเราจึงสร้างระบบประชาธิปไตยไม่สำเร็จ และทำไมแม้เป็นประชาธิปไตยแล้ว อย่างในสหรัฐอเมริกา จึงเกิดความเหลื่อมล้ำหรือขาดความเป็นธรรมอย่างสุด ๆ เพราะประชาธิปไตยอย่างที่เข้าใจ เป็นเพียงส่วนย่อยในโครงสร้างใหญ่ จึงถูกกระทบได้ง่ายโดยโครงสร้างที่ใหญ่กว่ามากและมีอำนาจมากกว่ามาก
  - เมื่อเข้าใจธรรมชาติของโครงสร้างใหญ่ จะเข้าใจว่า ยุทธศาสตร์ในการทำให้โครงสร้างอำนาจสมดุลนั้นคืออย่างไร โครงสร้างอำนาจที่สมดุลย่อมทำให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุล คุณภาพ คือ ความสงบ ความเป็นปกติ ความสุข และความยั่งยืน
  - เมื่อเห็นตามความเป็นจริง หรือสัมมาทิฐิ (ทิฐิ = เห็น) และเข้าใจยุทธศาสตร์ที่จะเอาชนะสงคราม ก็สามารถออกแบบหรือวางแผนสงครามเพื่อเอาชนะได้โดยมิยากนัก

- ประจักษ์ถ้าจะสร้าง “เครื่องบินประเทศไทย” ให้บินได้

ต้องออกแบบให้ถูกต้อง เมื่อประกอบขึ้นส่วนครบและสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง ก็เกิด **ความเป็นองค์รวม** (Whole) ซึ่งมีคุณสมบัติใหม่ คือบินได้

ถ้าเราออกแบบถูกต้องและประกอบขึ้นส่วนให้ครบ เครื่องบินประเทศไทยก็สามารถบินสู่ฟ้าไกล ที่ผ่านมาเพราะคิดแบบแยกส่วน ทำแบบแยกส่วน จึงไปไม่ถึงองค์รวม จึงไม่เกิดประเทศไทยที่บินได้ การคิดแบบแยกส่วน ทำแบบแยกส่วน เป็นมิชฌาทีฐิโดยแท้ เราจะใช้สัมมาทีฐิ หรือทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นสายปัญญา นำเราไปสู่องค์รวม คือ ประเทศไทยที่มีคุณสมบัติใหม่ บินสู่ฟ้าไกลได้

- มนุษย์ชอบความมีเหตุผล ถ้าอะไรสามารถอธิบายได้ด้วย

เหตุด้วยผลลงตัว จะรู้สึกสบายใจ เป็นอิสระ มีความสุข มีปัญญา นั่นคือผลของทางสายกลาง หรือทางแห่งความเป็นเหตุเป็นผล แม้เรื่องยากและซับซ้อนเพียงใด ถ้าเราใช้หลักคิดที่ถูกต้อง เราก็มีทางที่จะเข้าใจและแก้ไขได้

-
- ผู้เขียน แม้จะล่วงกาลผ่านวัยไปมากแล้ว แต่ก็บรรลุนิสรภาพพอสมควร จะพยายามสุดความสามารถที่จะแสดงความเป็นเหตุเป็นผลตามหลักทางสายกลาง นำเสนอการวิเคราะห์ปัญหาวิกฤตชาติ ซึ่งก็เชื่อมโยงกับวิกฤตมนุษยชาติ และออกแบบหรือวางแผนการดำเนินการแก้ไข ที่เรียกว่า “แผนสงครามเบ็ดเสร็จ” เพื่อเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม” เสนอต่อเพื่อนคนไทยทั้งชาติ พิจารณาใช้เป็นคู่มือในการศึกษาและปฏิบัติในส่วนของตนได้ทุกคน อย่างที่ส่งผลต่อองค์กรวม เพื่อการเปลี่ยนใหญ่ประเทศไทย หลุดออกจากวิกฤตชาติ เป็นการถาวร
  - ด้วยรำลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และด้วยอำนาจของสัจจะ ขอประเทศไทยอันเป็นที่รักของเรา ร่วมกัน จงได้รับพรอันประเสริฐ ให้สัมฤทธิ์ความดีงามสูงส่ง ตามความปรารถนาสูงสุดของคนไทยร่วมกัน

“

แม้เรื่องยากและซับซ้อนเพียงใด
ถ้าเราใช้หลักคิดที่ถูกต้อง
เราก็มีทางที่จะเข้าใจและแก้ไขได้

”

๑

ประเทศไทย
มีความ

เหลื่อมล้ำสูง

เป็นที่ ๑ หรือที่ ๓ ในโลก

จาก ๐ (ศูนย์) บาท..... ถึง ๗๐๐,๐๐๐ ล้านบาท

ภพชาติแห่ง

ความทุกข์ยากของชาติ

“

ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ
การขาดความเป็นธรรมในประเทศไทย
เป็นปัญหาใหญ่ของชาติ
เป็นวิกฤตชาติและเป็นต้นเหตุของวิกฤตอื่นๆ
รวมทั้งวิกฤตทางการเมือง
ซึ่งหาทางออกไม่ได้
แม้เขียนรัฐธรรมนูญกันมา ๒๐ ฉบับแล้ว
หรือจะเขียนกันต่อไปอีกกี่ฉบับ
เพราะโครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรมนั้น
ซับซ้อนแน่นหนา
เกินปัญญาของรัฐธรรมนูญ

”

ประเทศไทยมีคนที่มั่งเงิน ๐ บาท หรือติดลบ เป็นหนี้เป็น
สินจำนวนมาก แต่ก็มีคนที่มั่งเป็น ๑,๐๐๐ เป็น ๑๐,๐๐๐ เป็น
๑๐๐,๐๐๐ หรือหลายแสนล้านบาท

ในสังคมไทยโบราณ มีความเหลื่อมล้ำอยู่แล้วระหว่างไพร่กับขุนนาง
แต่ไม่มากที่สุดๆ ทำนองระหว่าง ๐ - ๗๐๐,๐๐๐ ล้าน อย่างปัจจุบัน

ความแตกต่าง ถ้ามักเกินไป ทำให้เสียสมดุล

ความไม่สมดุลนำไปสู่ความรุนแรง เช่น ไฟฟ้า แผ่นดินไหว
ภูเขาไฟระเบิด ซึ่งเกิดจากประจุไฟฟ้าหรือแรงดันของแผ่นดินที่แตกต่างกัน
มาก ความรุนแรงเป็นอาการของความพยายามปรับไปสู่ภาวะสมดุล

ความเหลื่อมล้ำกับการขาดความเป็นธรรมอยู่ในกันและกัน

ความเป็นธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดของการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ

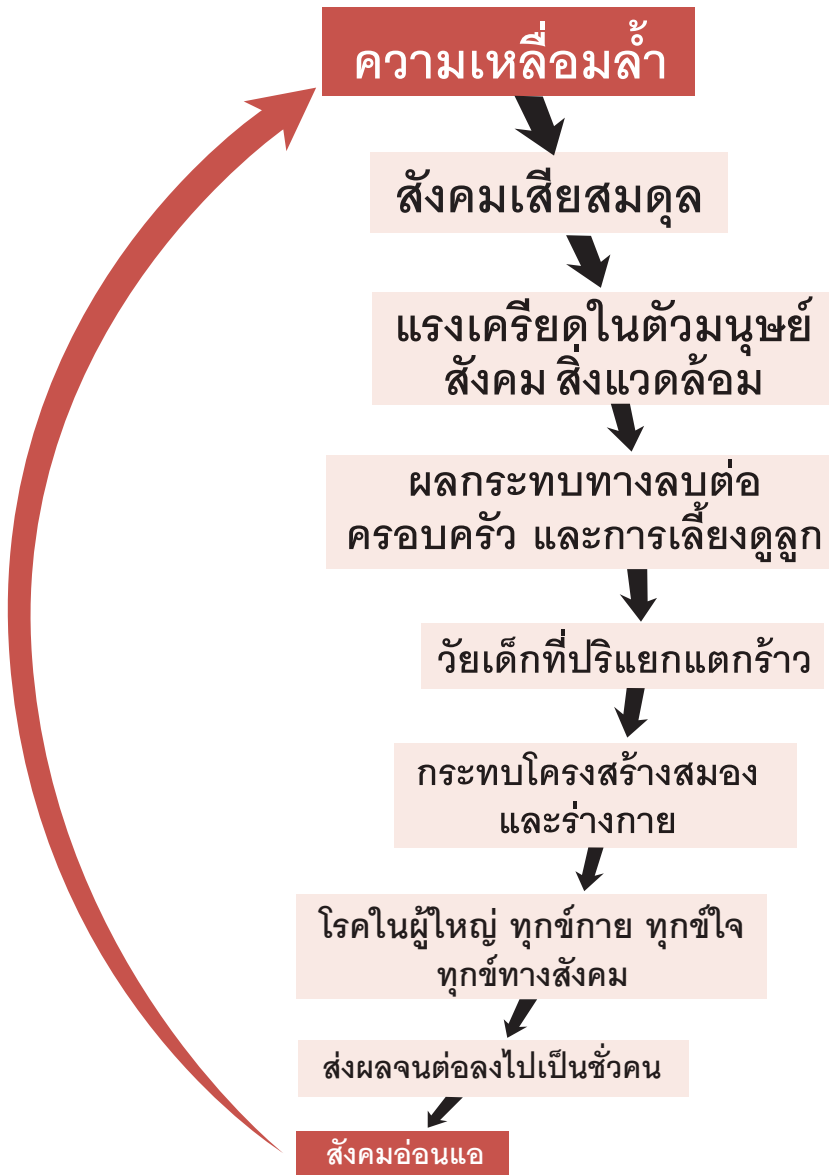
ไม่ว่าจะเป็นสังคมมนุษย์หรือสังคมสัตว์

หากมีความเป็นธรรม ผู้คนจะรักกันและรักส่วนรวม

หากขาดความเป็นธรรม ผู้คนก็จะไม่รักกันและไม่รักส่วนรวม
เกิดความขัดแย้งแตกแยก พฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ นานา บั่นป่วนรุนแรง
เกิดความเครียดและความเจ็บป่วยทางสังคม (social ill) และมีผลกระทบต่อ
ต่อสุขภาพของผู้คนในสังคม *

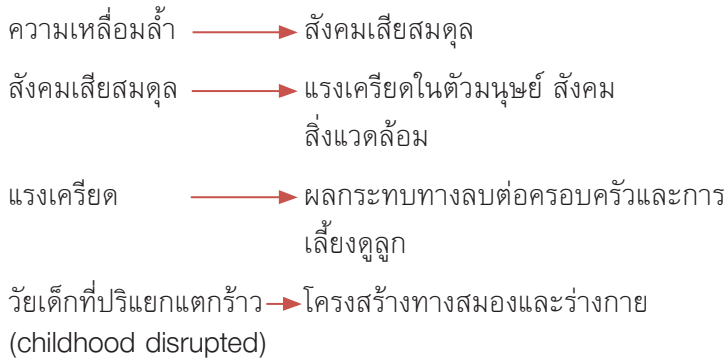
---

* อ้างอิงจาก Wilkinson R., Pickett K. The spirit level: Why greater equality makes
societies stronger. 2nd edition. New York: Bloomsbury Press, 2010.

รูปที่ ๑ ภาพชาติแห่งความทุกข์ยากของชาติ อันเกิดจากวัฏจักรของความเหลื่อมล้ำ

วัฏจักรของความเหลื่อมล้ำก่อให้เกิดภพชาติแห่งความทุกข์ยากของชาติ ดังต่อไปนี้ (รูปที่ ๑)

ขณะนี้ทราบแล้วว่า วัยเด็กที่ปรักแยกแตกร้างนำไปสู่การเกิดโรค
ในผู้ใหญ่เกือบทุกชนิด* เช่น ความดันเลือดสูง โรคหัวใจ มะเร็ง โรคเกี่ยวกับ
ภูมิคุ้มกัน เช่น ภูมิแพ้ ลูปุส (ลูบัสหรือเอสแอลอี) โรคอ้วน โรคทางสมอง
และจิตประสาทต่าง ๆ และพยาธิสภาพเหล่านี้สามารถถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูก
หลานต่อไป

เป็นความทุกข์ยากข้ามภพข้ามชาติ วนเวียนไม่รู้จบ ตามรูปที่ ๑

ความเหลื่อมล้ำและการขาดความเป็นธรรมอยู่ในกันและกัน

ความไม่เป็นธรรมทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ

ความเหลื่อมล้ำทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม

ความยากจนเป็นส่วนหนึ่งของความเหลื่อมล้ำ จึงแก้ไม่ได้ง่าย ๆ

เพราะโครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรมหรือโครงสร้างแห่งความเหลื่อมล้ำนั้น
ถักทอกันซับซ้อนแน่นหนา ยากต่อความเข้าใจและการแก้ไข

* อ้างอิงจาก Nakazawa DJ. Childhood disrupted: How your biography becomes your biology, and how you can heal. New York, NY: Atria Books; 2015.

ดูตัวอย่างสหรัฐอเมริกา ประเทศมหาอำนาจในโลก เป็นประชาธิปไตย มีวิทยาการสูงส่ง มีผู้ได้รับรางวัลโนเบลจำนวนมากกว่าประเทศใดๆในโลก แต่มีความเหลื่อมล้ำสูงสุดในหมู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว*

มีปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ๙๙ : ๑ คือ การพัฒนาเป็นประโยชน์ต่อคน ๑ เปอร์เซ็นต์ โดยคนอีก ๙๙ เปอร์เซ็นต์ไม่ได้รับประโยชน์หรือเสียประโยชน์

ความเหลื่อมล้ำสุดๆ นี้นำไปสู่ผลกระทบทางลบ ทางสังคม สุขภาพ เศรษฐกิจ จิตใจ และการเมืองอย่างเหลือคณานับ (ดูหนังสือหลายเล่มโดย Joseph Stiglitz นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ชาวอเมริกัน)

ความยากจน ความเหลื่อมล้ำ การขาดความเป็นธรรมในประเทศไทยเป็นปัญหาใหญ่ของชาติ เป็นวิกฤตชาติและเป็นต้นเหตุของวิกฤตอื่นๆ รวมทั้งวิกฤตทางการเมือง ซึ่งหาทางออกไม่ได้ แม้เขียนรัฐธรรมนูญกันมา ๒๐ ฉบับแล้ว หรือจะเขียนกันต่อไปอีกกี่ฉบับ

เพราะโครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรมนั้น ซ้ำซ้อนแน่นหนาเกินปัญญาของรัฐธรรมนุญ

คนไทยจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจโครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรม

---

* อ้างอิงจาก Wilkinson R., Pickett K. The spirit level: Why greater equality makes societies stronger. 2nd edition. New York: Bloomsbury Press, 2010.

๒

ปัญหา
เชิง

โครงสร้าง

โครงสร้างแห่งความ
ไม่เป็นธรรม

“

สังคมไทย

ขาดความคิด

เชิงระบบและโครงสร้าง

มักคิดว่าเรื่องดีชั่วเป็นกรรมส่วนบุคคล

ไม่เข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้าง

ทำให้ถูกโครงสร้างที่มีปัญหาทำร้าย

และไม่เข้าใจพอที่คิดจะแก้ไข

จึงติดอยู่ในปัญหาวนวิฤต

ซึ่งอาจจะเรียกว่า

เป็นวิฤตความซับซ้อนเชิงโครงสร้าง

”

ความจริงตามธรรมชาติอย่างหนึ่ง คือ **โครงสร้างกำหนด คุณสมบัติและพฤติกรรม**

เป็นเช่นนั้นตั้งแต่ระดับอะตอมไปจนถึงจักรวาล เช่น ธาตุต่าง ๆ ตั้งแต่ไฮโดรเจนซึ่งเบาที่สุด ไปจนถึงธาตุที่หนัก เช่น เหล็กหรือยูเรเนียม มีคุณสมบัติแตกต่างกันมาก แต่ล้วนประกอบด้วยอนุภาค ๓ ตัวเหมือนกัน คือ โปรตอน นิวตรอน และอิเล็กตรอน

สิ่งที่ต่างกัน คือโครงสร้าง

ทำให้ธาตุต่าง ๆ มีคุณสมบัติไม่เหมือนกัน

คน ๆ เดียวกันแต่เมื่ออยู่ในโครงสร้างต่างกันก็มีพฤติกรรมต่างกัน

เช่น หมอคนเดียวกัน ขณะที่อยู่ที่คลินิกส่วนตัวกับอยู่ที่โรงพยาบาลของรัฐจะมีพฤติกรรมไม่เหมือนกัน

หรือตำรวจคนเดียวกัน ขณะที่อยู่ในระบบความยุติธรรมที่เป็นทางการทางตั้ง กับขณะที่อยู่ในระบบความยุติธรรมชุมชนอันเป็นทางราบ จะมีพฤติกรรมไม่เหมือนกัน

ในระบบทางตั้งชาวบ้านจะเกลียดตำรวจ แต่ในระบบทางราบชาวบ้านจะรักตำรวจ ทั้ง ๆ ที่เป็นตำรวจคนเดียวกัน

ทั้งนี้เพราะโครงสร้างกำหนดพฤติกรรมของตำรวจ

สังคมไทยขาดความคิดเชิงระบบและโครงสร้าง

มักคิดว่าเรื่องดีชั่วเป็นกรรมส่วนบุคคล ไม่เข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้าง ทำให้ถูกโครงสร้างที่มีปัญหาทำร้ายและไม่เข้าใจพอที่คิดจะแก้ไข จึงติดอยู่ในปัญหาจนวิกฤต ซึ่งอาจจะเรียกว่า เป็นวิกฤตความซับซ้อนเชิงโครงสร้าง

บัดนี้เราไม่มีทางออกอย่างอื่น นอกจากทำความเข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้างและโครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรม

โครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรม เกิดจากโครงสร้างที่มีปัญหาหลายมิติเข้ามาถักทอกันอย่างซับซ้อนแน่นหนา จะกล่าวโดยสังเขปเพียง **๕ ประการ** เพื่อให้พอเข้าใจได้ง่ายขึ้น คือ

๑. โครงสร้างทางความคิด

โครงสร้างทางความคิดที่คิดเรื่องกรรมส่วนบุคคล ขาดความคิดเชิงโครงสร้างดังกล่าวข้างต้น ทำให้เป็นอุปสรรค และซ้ำเติมคนจน คือเป็นคนจนเพราะทำไม่ดีหรือเป็นคนไม่ดี

ดังที่ในเวลาที่ผ่านมา เขาเรียกคนจนว่าคนเลว ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เกลียดคนจน ส่งผลเป็นจิตสำนึกที่ขาดความเป็นธรรมดังกล่าวในข้อ ๒.

๒. โครงสร้างทางจิตสำนึกแห่งความเป็นธรรม

การเคารพศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นฐานแห่งความดีงามทั้งปวง เช่น ประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน ความยุติธรรม ความเป็นธรรม

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์มาแต่โบราณ

ไพร่ ทาส คนเล็กคนน้อย คนยากคนจน จะมีศักดิ์ศรีได้อย่างไร

เพราะฉะนั้นสังคมไทยโดยความเคยชินจนไม่รู้ตัว
ขาดจิตสำนึกแห่งความเป็นธรรม

การขาดจิตสำนึกแห่งความเป็นธรรมสัมพันธ์อยู่กับ
โครงสร้างและระบบต่าง ๆ อันไม่เป็นธรรม (ดูรูปที่ ๒)

๓. โครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคมเป็นโครงสร้างแห่งความเหลื่อมล้ำเป็น
โครงสร้างทางตั้ง (Vertical society) ระหว่างผู้มีอำนาจข้างบน
กับผู้ไม่มีอำนาจข้างล่าง

โครงสร้างทางตั้งนำไปสู่พฤติกรรมเบี่ยงเบนนานาประการ
เช่น คนมีอำนาจจะโกงมาก คนไม่มีอำนาจแสวงหาความ
อุปถัมภ์ เกงงาน ขโมยของหลวง นินทาว่าร้าย ออกไปบป्ली

สังคมทางตั้งจะมีการเรียนรู้น้อย เศรษฐกิจจะไม่ดี การเมือง
จะไม่ดี และศีลธรรมจะไม่ดี* ถึงเครื่องศาสนา ศีลธรรมก็ไม่ดี ถ้า
สัมพันธ์ภาพในสังคมเป็นทางตั้ง

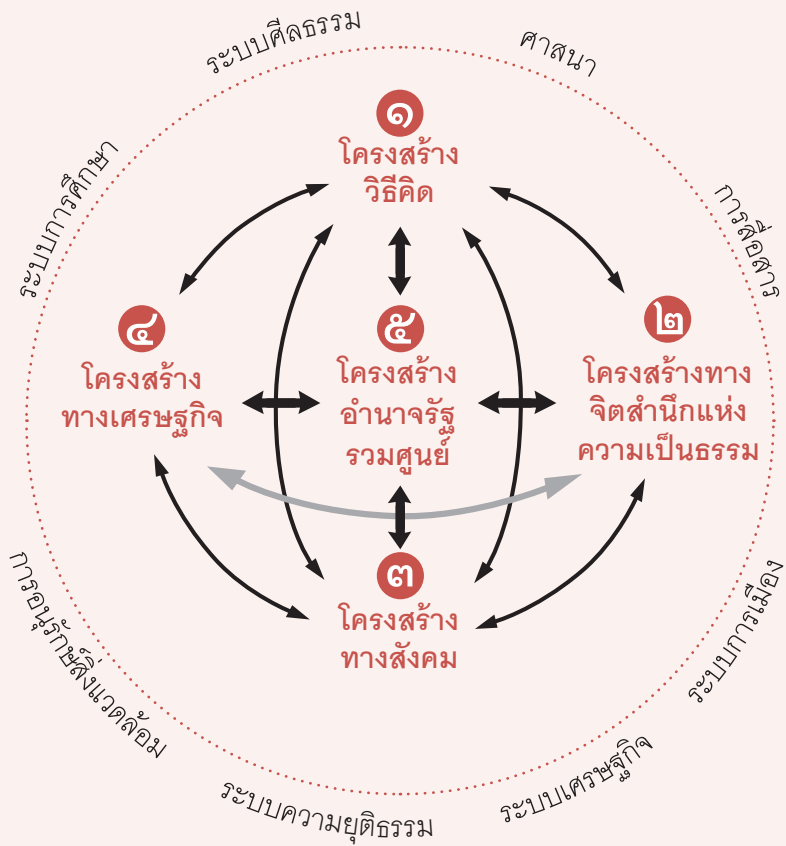
๔. โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม

ทุนตั้งแต่เกิดระหว่างคนจนกับคนรวยก็ไม่เท่ากัน

ทุนมีอำนาจตั้งดูแลอำนาจและทรัพยากรเข้าหาตัวสูง ทำให้
เกิดความเหลื่อมล้ำ

การจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ อย่างไม่เป็นธรรม เช่น
การถือครองที่ดิน การกระจายงบประมาณ ทั้งหมดรวมกันเป็น
โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นธรรม

* อ้างอิงจาก Putnam RD. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. New Jersey: Princeton University Press, 1993.

รูปที่ ๒ ตรงกลางหรือนิวเคลียสของประเทศ คือ โครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรม ซึ่ง ถักทอกันอย่างแน่นหนาโดยโครงสร้างที่มีปัญหา ๕ มิติ รอบนอกออกมาคือ ระบบต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งเชื่อมโยงอยู่กับโครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรม เป็นเหตุให้ทำได้ดีได้ยาก หรือไม่ได้

๕. โครงสร้างอำนาจรัฐที่รวมศูนย์

โครงสร้างอำนาจรัฐที่รวมศูนย์ไม่สามารถอำนวยความสะดวกเป็น
ธรรมและสัมพันธ์ไปมากับโครงสร้างอันไม่เป็นธรรมตาม ข้อ ๑. -
๔. ดังในรูปที่ ๒ ยิ่งทำให้โครงสร้างอำนาจรัฐไม่สามารถอำนวยความสะดวก
ความเป็นธรรม

ทั้ง ๕ ประการ ถักทอกันอย่างแน่นหนาเป็น**โครงสร้างแห่งความไม่
เป็นธรรม** อยู่ตรงกลางหรือเป็นนิวเคลียสของสังคม ที่ผลิตดีเอ็นเอแห่งความ
ไม่เป็นธรรม อันส่งผลกระทบต่อระบบทุกระบบในสังคม (ดูรูปที่ ๒)

ดูรูปที่ ๒ ให้ดี ๆ แล้วจะเข้าใจว่าทำไมจึงพัฒนาระบบต่าง ๆ ได้ยาก
เย็นแสนเข็ญ หรือไม่ได้ผลสักเท่าไร ไม่ว่าจะเป็นระบบการศึกษา ระบบความ
ยุติธรรม ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมือง เพราะทั้งหมดเป็นส่วนย่อยของ
โครงสร้างใหญ่ที่ขาดความเป็นธรรม

เพราะฉะนั้น เมื่อพัฒนาไปๆ ความเหลื่อมล้ำกลับมากขึ้นๆ เพราะทำ
ไปบนโครงสร้างที่ขาดความเป็นธรรม

ระบบการเมือง ก็ไม่สามารถพัฒนาระบบประชาธิปไตยได้สักที
เกิดการต่อสู้รุนแรงล้มตายก็หลายครั้ง เพราะการต่อสู้ทางการเมืองเป็นเพียง
การต่อสู้ในส่วนย่อย ท่ามกลางโครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรมอันใหญ่มาก

ฉะนั้น ความพยายามทำแบบแยกส่วนในส่วนย่อยต่าง ๆ จึงไม่มี
ความหวังว่าจะนำไปสู่ความสำเร็จ

นั่นเป็นที่มาของการใช้คำว่า **“สงครามเบ็ดเสร็จ”** หรือ Total Warfare
ในการเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม โดยมุ่งแก้ไข
โครงสร้างใหญ่แห่งความไม่เป็นธรรม ซึ่งเป็นการแก้ “ทั้งหมด”

ท่านอาจจะคิดว่า “แก้ใหญ่” หรือ “แก้ทั้งหมด” ยากกว่าแก้ย่อยๆ
กาลเวลาได้พิสูจน์มาแล้วว่า แก้ย่อยๆ ไม่สำเร็จ เพราะติดใหญ่
แก้ใหญ่เบ็ดเสร็จง่ายกว่าแก้ย่อยเป็นส่วนๆ

เราจะได้เห็นกันต่อไปว่าทำอะไร

๓

วิธีคิด

วิธีคิดที่สอดคล้อง
กับความจริง

นำไปสู่ความสำเร็จ

วิธีคิดที่ไม่สอดคล้องกับความจริง

นำไปสู่ความติดขัด
และสภาวะวิกฤต

“สตยเมว ชยเต”
“ความจริงมีชัยเหนือทุกสิ่ง”
จารึกเสาพระเจ้าอโศก
ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

---

*ศรีศากยอศก : พระราชประวัติจอมจักรพรรดิอโศกมหาราช

การเห็นความจริง ตามที่เป็นจริง เป็นสิ่งสำคัญที่สุด

เพราะทำให้มีวิถีคิดที่สอดคล้องกับความจริง นำไปสู่พฤติกรรม และการกระทำต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความจริง จึง “มีชัยเหนือทุกสิ่ง”

ตรงกันข้าม ถ้าไม่เห็นความจริงหรือเห็นพลาดไปจากความจริง ก็นำไปสู่วิถีคิดที่ไม่สอดคล้องกับความจริง แล้วนำไปสู่ปัญหาและสภาวะ วิกฤต

วิกฤตโลกในปัจจุบันอันเสียหายในทุกมิติ ทั้งในตัวมนุษย์เอง สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง เกิดจากการเห็นที่ผิดไปจากความจริง และวิถีคิดที่ผิด วิกฤตประเทศของเราก็เป็นส่วนหนึ่งและได้รับผลกระทบจาก วิกฤตโลก

ฉะนั้น การที่เราจะทำสงครามเบ็ดเสร็จ เอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม เราจะต้องเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจความจริง และวิถีคิดที่สอดคล้องกับความจริง

ก็แล้วความจริงที่ว่านี่คืออะไร

คือ ความจริงของธรรมชาติ หรือกฎของความจริงของธรรมชาติ ธรรมชาติหรือธรรมเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ไม่มีขอบเขต ไม่มีกาลเวลา

ในพระสูตรที่เรียกว่า อิทัปปัจจยตาปฏิจจสมุปบาท มีพระบาลีอัน ไพเราะ ซึ่งแปลว่า

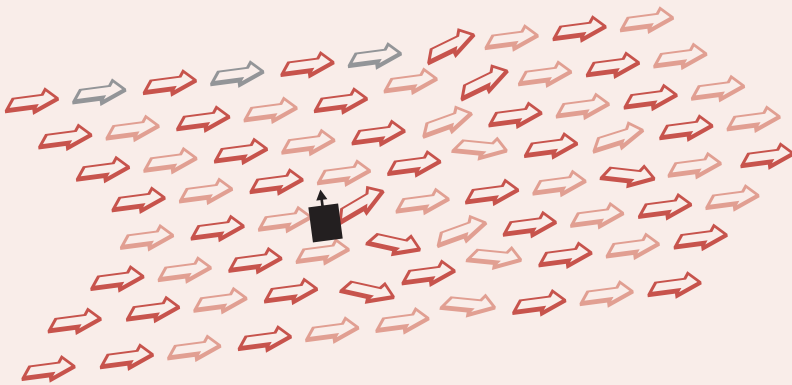
“พระตถาคต จะอุบัติก็ตาม หรือไม่อุบัติก็ตาม ธรรมธาตุย่อมตั้งอยู่
แล้ว นั้นเทียว”

หมายความว่า ธรรมธาตุ หรือกฎแห่งความจริงของธรรมชาตินั้นมีอยู่
แล้ว ไม่เกี่ยวกับการอุบัติของพระพุทธเจ้า พระองค์ท่านไม่ได้สร้างขึ้น แต่ทรง
ค้นพบและนำมาเผยแผ่

กฎของธรรมชาตินั้น คือ อิทัปปัจจยตา หรือกระแสของความเป็น
เหตุปัจจัย หรือกระแสของความเป็นเหตุเป็นผล

อิทั = นี้

อิทัปปัจจยตา หมายถึง นี้ทำให้เกิดนี้ นี้ทำให้เกิดนี้ . . . . . หรือ
ความเป็นกระแสของเหตุปัจจัยหนุนเนื่องไม่ขาดสาย ดังในรูปที่ ๓

รูปที่ ๓ กระแสของความเป็นเหตุปัจจัยที่หนุนเนื่องไม่ขาดสาย จึงไม่มีจุดตั้งต้นและ
จุดสิ้นสุด (extremes) สองข้าง เพราะสามารถสืบเหตุปัจจัยย้อนหลังไปได้
เรื่อย ๆ และไปข้างหน้าได้เรื่อย เป็นอนันตกาล กล้องดำ ■ แทนการคิดแบบ
ตายตัว แยกส่วน เข้าไปขัดแย้งกับกระแสของความเป็นจริง แห่งความเป็น
เหตุปัจจัย หรือความเป็นเหตุเป็นผลต่อเนื่อง ที่ไม่ตายตัวแยกส่วน

การเห็นตามความเป็นจริงอาจเรียกว่า **สัมมาทิจฺฐิ** (สัมมา = ถูก, ทิจฺฐิ = เห็น)

การคิดแบบกระแสของความเป็นเหตุปัจจัย เนื่องจากไม่มีส่วนสุด ทั้งสองข้าง (extremes) หรือความสุดโต่ง บางครั้งจึงเรียกว่า “**ทางสายกลาง**” หรือ**มัชฌิมาปฏิปทา**

ควรสังเกตว่า ทางสายกลาง คือทางสายปัญญา เพราะเป็นทางแห่ง ความเป็นเหตุเป็นผล เห็นอะไรมีเหตุมีผลไปหมด ไม่เข้าไปสู่อารมณ์โกรธ เกลียต เพราะอยากให้มันเป็นอย่างอื่นอย่างที่เราคิด อย่างอื่นอย่างที่เราคิด นั้นแหละเป็นการขาดเหตุผล

อะไรที่เกิดขึ้นหรือดำรงอยู่ก็เพราะมีเหตุผล หรือเหตุปัจจัยที่ทำให้ มันเกิดขึ้นหรือดำรงอยู่ ไม่ใช่เกิดขึ้นหรือดำรงอยู่โดยลอยๆ โดยปราศจากเหตุ ปัจจัย **“มันเป็นเช่นนั้นเอง”** หรือ ตถตา ความเป็นเช่นนั้นเอง เพราะมีเหตุ ปัจจัยให้เป็นเช่นนั้น

การเห็นไม่ตรงตามความจริงอาจเรียกว่า **มิจฉาทิจฺฐิ** (มิจฉา = ผิด, ทิจฺฐิ = เห็น)

คำว่ามิจฉาทิจฺฐิไม่ใช่คำประณามอะไร แต่เป็นการบอกว่าเห็นผิดไป จากความจริง

เห็นผิดอย่างไร

คือ เห็นว่าอะไรๆ มีความตายตัว เมื่อตายตัวจึงแยกส่วน (ดูรูปที่ ๓) แยกส่วนจากความจริง ที่เป็นกระแสของความเป็นเหตุปัจจัยอันหมุนเหวี่ยง ไม่มีตัวตน แบบแยกส่วนเป็นเอกเทศ

ประดุจว่าความจริงนั้นเป็น**คลื่น** ไม่มีตัวตน

แต่การมองผิด มองเห็นความเป็น **“ก้อน”** แบบตายตัวแยกส่วน

“ก่อน” นี้ จึงไปขัดแย้งกับความจริงที่เป็นคลื่น ไม่มีตัวตนของตนเอง
ความขัดแย้ง (conflict) นี้ คือ **ทุกข์ตา** ความทุกข์หรือปัญหา
มิจฉาทิฐิ พาให้เกิดทุกข์หรือปัญหา
เพราะมิจฉาทิฐิทำให้คิดและทำแบบแยกส่วน อันเป็นวิธีคิดที่ผิด
เพราะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

วิธีคิดแบบทางสายกลาง กับวิธีคิดแบบแยกส่วน นำไปสู่ผลแตกต่างกันมากมาย และบานปลายเป็นเรื่องใหญ่โต

วิธีคิดแบบทางสายกลาง ไม่นำไปสู่การแยกข้างแยกชั่ว

ไม่นำไปสู่ความโกรธเกลียดและความเป็นปฏิกัมภ์ ทำให้เห็นความเป็นเหตุเป็นผล ทะลุทะลวงไม่ติดขัด เข้าใจความจริง อันเป็นทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค ซึ่งนำมาใช้กับทุกข์ของชาติ สาเหตุ การระงับเหตุ และมรรค วิธีในการดับทุกข์ของชาติได้

ในขณะที่วิธีคิดแบบตายตัวแยกส่วนนำไปสู่การแยกข้างแยกชั่ว อารมณ์โกรธเกลียด อารมณ์ทำให้เห็น (perception) บิดเบี้ยวไปตาม อารมณ์ ไม่ตรงต่อความจริง

ทำให้ไม่เข้าใจทุกข์และการดับทุกข์ แต่ทำให้เกิดความขัดแย้งในตัวเอง ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ความขัดแย้งและรุนแรงในสังคม แต่แก้ปัญหาไม่สำเร็จ เพราะไม่ได้ใช้ทางแห่งปัญญา

มีข้อสังเกตว่าฝรั่ง แม้เก่ง มีวิทยาการมากมาย มีคนได้รับรางวัลโนเบลเพราะค้นพบความรู้ใหม่ที่ก้าวหน้า แต่ลึกๆ แล้วเป็นมิจฉาทิฐิและมีวิธีคิดที่ไม่สอดคล้องกับความจริง คือคิดแบบแยกส่วนตายตัว จึงนำโลกทั้งโลกไปสู่การเสียดุลในทุกมิติ ดังกล่าวแล้วข้างต้น

เมื่อโลกตะวันตกคิดถึงเรื่องอะไรดี ๆ เช่น เสรีภาพ ประชาธิปไตย

ระบบเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันอย่างเสรี แต่เนื่องจากขาดสัมมาทิวะ สิ่งดีๆ เหล่านี้ก็บีบคั้นไปไม่องงงามในความดี เช่น

เสรีภาพ กลายเป็นความเห็นแก่ตัวที่จะกอบโกยเข้าตัวเอง
อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ประชาธิปไตย ถูกอำนาจของทุนขนาดใหญ่เข้าครอบงำ จนไม่
สามารถอำนวยความสะดวก เป็นธรรม เกิดความเหลื่อม
ล้ำอย่างสุดๆ

การแข่งขันเสรี กลายเป็นไม่เสรีจริง ทุนขนาดใหญ่ครอบงำผูกขาด
ไม่เป็นธรรมกับผู้ไ้แรงงานและผู้บริโภค เกิดความ
ไม่เป็นธรรมขนาดหนัก*

เมื่อ ๓๐ ปีก่อนที่เคยเชื่อว่า ประชาธิปไตยและทุนนิยมเสรี เป็น
คำตอบสุดท้าย มาบัดนี้เกิดความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำขึ้นอย่าง
สุดๆ แล้วก็กำลังตั้งคำถามว่า ประชาธิปไตยกับการค้าเสรีดีจริงหรือ ซึ่งเป็น
คำถามที่ผิด หรือไม่ใช่คำถาม (non-question) ขึ้นไปตอบเข้าจะทำให้หลง
ทางกันใหญ่

สิ่งที่ควรทบทวน คือทิวะและวิธีคิดอันนำไปสู่ปัญหา

ตัวอย่างของการคิดและทำแบบแยกส่วน

โลกเต็มไปด้วยการคิดและทำแบบแยกส่วนอันไม่สอดคล้องกับความ
จริงตามธรรมชาติ จะขอยกตัวอย่างเพียง ๒ - ๓ ตัวอย่าง พอให้เห็นภาพ

---

* อ้างอิงจาก Joseph E Stiglitz. The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future. New York: WW Norton & Co, 2012.

๑) การเกษตรสมัยใหม่ เป็นการเกษตรแบบแยกส่วน

ในธรรมชาตินั้น ต้นไม้นานาพันธุ์ขึ้นคละปะปนกันและมีสัมพันธ์ภาพต่อกัน ทำให้มีความสมดุลตามธรรมชาติ

ไม่มีใครต้องไปใส่ปุ๋ยให้ป่า ไม่ต้องมีใครต้องไปใช้ยาฆ่าแมลงที่ลงกินป่าราบ เพราะป่าสร้างปุ๋ยได้เอง และการมีต้นไม้หลายชนิดขึ้นคละปะปนกันก็เป็นการป้องกันไม่ให้แมลงชนิดใดชนิดหนึ่งเพิ่มจำนวนมากเกิน และต้นไม้บางชนิดก็ฤทธิ์ขับแมลง

ชาวบ้านที่ทำเกษตรกรรมธรรมชาติจึงมีชีวิตที่สมดุล มีกินมีใช้ ไม่เหน็ดเหนื่อย ไม่ต้องเจ็บป่วยจากการใช้ยาฆ่าแมลง

เกษตรสมัยใหม่มุ่งปลูกพืชเชิงเดี่ยว คือ ข้าวก็ข้าวอย่างเดียว อ้อยก็อ้อยอย่างเดียว มันสำปะหลังก็อย่างเดียว ติดต่อกันเป็นพืด ๆ เป็นพัน ๆ ไร่

การปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นการแยกส่วน ทำให้ธรรมชาติเสียสมดุล ความเป็นป่าหมดไป ดินจืด ต้องซื้อปุ๋ยมาใส่เป็นการเพิ่มรายจ่าย

แมลงเพิ่มจำนวนมากลงกินพืช ต้องซื้อยาฆ่าแมลงมาฉีด ยาฆ่าแมลงฆ่าอย่างอื่น ๆ ด้วย เช่น ฆ่าจุลินทรีย์ในดินที่สร้างปุ๋ย ฆ่าไส้เดือนที่ช่วยพรวนดิน ฆ่ากิ้งหอยปูปลาที่อยู่ในนา

และยาฆ่าแมลงก็เข้าไปในห่วงโซ่อาหาร ไปเป็นพิษเป็นภัยต่อผู้บริโภค

เกษตรกรก็ขาดทุน เป็นหนี้เป็นสิน เจ็บป่วย ล้มละลาย ขายลูกสาวไปเป็นโสเภณีในเมือง

นี่คือการเสียสมดุล เพราะการคิดและทำแบบแยกส่วน
ส่วน**เกษตรทฤษฎีใหม่**ของพระเจ้าอยู่หัว ร.๙ นั้น อยู่บน
วิถีคิดทางสายกลาง คือคำนึงถึงสัมพันธภาพของทั้งหมด เป็น
เกษตรกรรมบูรณาการที่ทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นสู่สมดุล รวมทั้ง
ชีวิตของเกษตรกรด้วย

๒) **ลัทธิการเติบโตทางเศรษฐกิจ** (Economic growth)

ลัทธิการเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นการคิดที่ขาดเหตุผล
เพราะคิดแบบแยกส่วน

ถ้าจะเอาแต่เศรษฐกิจที่เติบโต โดยไม่บูรณาการกับมิติอื่น ๆ
ก็นำไปสู่การเสียสมดุลในทุกมิติ ดังที่กล่าวมาแล้ว

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของในหลวง ร.๙ เป็นแนวคิด
เศรษฐกิจบูรณาการ ตามหลักทางสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา

๓) **ระบบการเมืองรัฐสภา** **ที่แบ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายค้าน**

ระบบการเมืองรัฐสภาที่แบ่งเป็นฝ่ายรัฐบาลกับ
ฝ่ายค้านที่ทำกันทั่วไป และคิดว่าเป็นหลักการสากล

แท้ที่จริงเป็นการคิดแบบแบ่งข้างแบ่งขั้ว ซึ่งไม่ตรงต่อ
ความจริงตามธรรมชาติที่เป็นกระแสของความเป็นเหตุเป็นผล
ไม่ได้แบ่งข้างแบ่งขั้ว

ขณะนี้ก็ปรากฏแล้วว่าการเมืองแบ่งขั้ว (polarized) สุด ๆ
ถ้าเป็นพรรคฉันก็ถูก พรรคอื่นก็ผิด

คอยดูในสหรัฐอเมริกา วุฒิสภาซึ่งพรรครีพับลิกันครองเสียงข้างมากจะโหวตว่า ประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ไม่ผิด เพราะเป็นพวกเดียวกัน ไม่ได้ให้แต่ละคนใช้วิจารณญาณของตนเอง ตามความเป็นเหตุเป็นผล

เป็นการฆ่าตัดตอนความเป็นเหตุเป็นผล เอาพวกมากลากไปเป็นเกณฑ์ จึงเลื่อม

หรือจะหันมาดูรัฐสภาของเราก็ได้ ตั้งแต่เลือกตั้งเมื่อ ๒๔ มีนาคม ๒๕๖๒ เป็นต้นมา หมดเวลาไปกับการต่อสู้กันเองระหว่างพรรคการเมือง โดยไม่ได้เชื่อมโยงกันใช้ปัญญาไปเอาชนะวิกฤตชาติ เพราะวิธีคิดแบบตายตัวแยกส่วนอันเอาอย่างเขามา ไม่ใช่สัมมาทิฐิ และวิธีคิดทางสายกลางอันเป็นทางสายปัญญา ไม่แยกข้างแยกขั้ว

ถ้าท่านใช้วิธีคิดแบบทางสายกลาง กับวิธีคิดแบบตายตัวแยกส่วน ไปพิจารณาหรือวิเคราะห์การทั้งหลายที่เป็นไปในโลก จะเห็นความเสียหายจากการเสียสมดุล เพราะการใช้วิธีคิดที่ผิดเหลือคณานับ

กลับมาที่ “สงครามเบ็ดเสร็จ เอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม” ของเรา ในการทำสงครามแพ้หรือชนะอยู่ที่การ**กำหนดยุทธศาสตร์**

ถ้ายุทธศาสตร์ผิดก็เดินไปสู่ความพ่ายแพ้ ถ้ายุทธศาสตร์ถูกก็ชนะ

การกำหนดยุทธศาสตร์จึงเป็นการใช้ปัญญาสูงสุด ใช้อารมณ์ไม่ได้ ถ้าใช้อารมณ์กำหนดยุทธศาสตร์จะนำไปสู่ความพ่ายแพ้ ประวัติศาสตร์มีให้เรียนรู้ได้มาก ลองไปดูเถิดว่าเล่าปีตายเพราะเหตุใด

การกำหนดยุทธศาสตร์ได้ถูกต้องต้องมีฐานอยู่ในความจริงและความ
เป็นจริง “**ความจริงมีชัยเหนือทุกสิ่ง**” – จารึกเสาพระเจ้าอโศก

เรามีเครื่องมืออันทรงพลังแล้วที่จะเดินหน้าไปหาความจริงนั่นคือ
สัมมาทิฐิ และ “**ทางสายกลาง**” หรือ **มัชฌิมาปฏิปทา** ดังกล่าวมาข้างต้นในบท
นี้

สัมมาทิฐิและวิธีคิดแบบทางสายกลาง จะทำให้เราเข้าใจความจริงใน
ทุกข์ของชาติ สมุทัย นิโรธ และมรรค

ทุกข์ของชาติได้กล่าวไปแล้วในบทที่ ๑

สมุทัย ได้กล่าวไปบางส่วนในบทที่ ๒ เรื่องโครงสร้างแห่งความไม่
เป็นธรรม

ในบทที่ ๔ ต่อไป จะกล่าวถึงโครงสร้างที่ใหญ่กว่านั้น อัน
จะทำให้เห็นว่า **ยุทธศาสตร์ที่ถูกต้องในการลดความเหลื่อมล้ำ**
คืออะไร และเห็นอดีตทั้งหมดว่าทำไมความพยายามต่าง ๆ จึงไม่
ได้ผล

“

วิกฤตโลกในปัจจุบัน
อันเสียสมดุลในทุกมิติ
ทั้งในตัวมนุษย์เอง
สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และการเมือง
เกิดจากการเห็น
ที่พลาดจากความจริง
และวิธีคิดที่ผิด
วิกฤตประเทศของเราก็เป็นส่วนหนึ่ง
และได้รับผลกระทบจากวิกฤตโลก
ฉะนั้น การที่เราจะทำ
สงครามเบ็ดเสร็จ เอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม
เราจะต้องเริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจความจริง
และวิธีคิดที่สอดคล้องกับความจริง

”

๑

สังคม

สมานภาพ

มวลอำนาจรัฐ

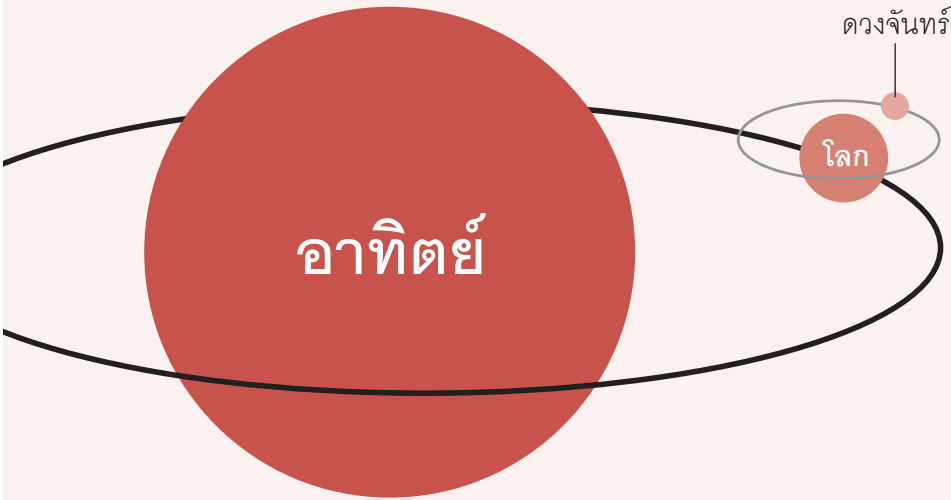
มวลอำนาจทุน

มวลอำนาจสังคม

มีความสมดุล

นำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล

หรือมีความเป็นธรรม

รูปที่ ๔ โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์โคจรรอบโลก เพราะสิ่งที่มีมวลหนาแน่นมากกว่า มีแรงดึงดูดมากกว่า

กฎความจริงของธรรมชาติบางอย่างน่าจะเป็นจริงทั้งใน โลกทางฟิสิกส์ โลกทางชีววิทยา และโลกทางสังคม

โลกทางกายภาพ หรือทางฟิสิกส์ และต่อมาทางชีววิทยามีมา
เนิ่นนานก่อนโลกทางสังคม

สังคมมนุษย์ยังเป็นเรื่องใหม่มากในกาลเวลาของธรรมชาติ ยังไม่มี
เวลาจัดตัวไปสู่ความลงตัวหรือความสมดุล จึงยังคงปั่นป่วนวุ่นวายรุนแรง

เราอาจลองเอากฎความจริงทางฟิสิกส์และทางชีววิทยามามอง
ปรากฏการณ์ทางสังคม

กฎทางฟิสิกส์อย่างหนึ่ง คือ เรื่องแรงโน้มถ่วง (gravity)

สิ่งใดที่มีมวลหนาแน่นมากย่อมมีแรงดึงดูดเข้าหาตัวมาก

ฉะนั้น โลกจึงโคจรรอบดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์จึงโคจรรอบโลก
ไม่กระเด็นหลุดไปไหน เป็นเช่นนี้มาหลายพันล้านปีแล้ว (รูปที่ ๔)

ไม่ว่าใครจะมีวิชาการ เวทมนต์คาถา คำอ้อนวอน หรือคำสาปแช่ง
ใดๆ ก็ไม่สามารถเปลี่ยนการโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์ และดวงจันทร์
รอบโลกได้ เพราะกฎแห่งแรงโน้มถ่วงมันมีเป็นความจริงตามธรรมชาติที่ทำให้
เป็นเช่นนั้น

ถ้าเราจะเอากฎเรื่องมวลที่มีความหนาแน่น มีแรงดึงดูดมาก
มาพิจารณาความเป็นไปทางสังคมบนโลก โดยมองถึง**ความหนาแน่น
ของมวลอำนาจในสังคม**

(ก) สมัยโบราณ รัฐเป็นอำนาจเดียว ประชาชนถึงแม้มีจำนวนมาก ก็ไม่มีอำนาจทางสังคม ระบบอำนาจจึงไม่สมดุล

มวลอำนาจของสังคม

(ข) สมัยต่อมา ทุนมีมวลอำนาจมาก อำนาจบางอย่างก็มากกว่ารัฐ มวลอำนาจของสังคมก็ยังเล็ก ส่วนที่มีมวลอำนาจมากก็จะดึงดูดทรัพยากรและความเป็นธรรมเข้าหาตัว การขาดความเป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำก็เกิดขึ้น

(ค) สิ่งที่ต้องทำ คือ ขยายพลังอำนาจทางสังคมให้สมดุลกับอำนาจรัฐและอำนาจทุน เมื่อโครงสร้างทั้ง ๓ สมดุล เรียกว่าเกิด **สังคมสมานภาพ** (สม = เสมอ; อานภาพ = อำนาจ) ความสมดุลของโครงสร้างอำนาจทำให้เกิดความเป็นธรรม อำนาจทางสังคมที่ขยายใหญ่ขึ้น เรียกว่า **“สังคมเข้มแข็ง”**

สังคมสมานภาพ ที่อำนาจทั้ง ๓ สมดุลกัน

รูปที่ ๕ ความไม่สมดุลระหว่างอำนาจ (ก) และ (ข) และสภาพที่อำนาจรัฐ อำนาจทุน อำนาจสังคม สมดุลกัน เป็นสังคมสมานภาพ

ในรูป ๕ (ก) ในรัฐโบราณ รัฐเป็นอำนาจเดียว เป็นอำนาจเบ็ดเสร็จ ที่มีมวลสูงมาก เพราะเป็นอำนาจติดอาวุธ เป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย เป็นผู้จัดสรรทรัพยากร และเป็นผู้กำหนดนโยบาย อำนาจรัฐจึงเข้มข้นมาก

ประชาชนถึงมีจำนวนมากว่าผู้ถืออำนาจรัฐ แต่ไม่มีอำนาจทางสังคม หรือเล็กมาก

โครงสร้างอำนาจจึงไม่สมดุล ประชาชนไม่ได้รับความเป็นธรรม ลำบากยากจน ถูกรัฐเกณฑ์ไปใช้แรงงาน และถูกเกณฑ์ไปทำสงคราม ไม่ไปเขาก็ฆ่า ไปก็ไปตาย ทางรอดมีน้อยมาก

ถ้าอ่านประวัติศาสตร์จีนอันยาวนานและบันทึกไว้ละเอียดก็จะเห็นความยากลำบาก ความไม่เป็นธรรม และความตายของประชาชนจำนวนมากที่เกิดจากอำนาจรัฐ

เมื่อทนไม่ไหว ประชาชนก็รวมตัวกันเป็นกบฏเสียที่ ส่วนใหญ่ถูกปราบ ชวนศึกที่ยกทัพมาปราบ ก็ตั้งราชวงศ์ใหม่ การเปลี่ยนราชวงศ์ก็คือการเปลี่ยนผู้ถืออำนาจรัฐ ข้างประชาชนก็ยังไม่มีความเป็นสังคมเข้มแข็งอยู่เหมือนเดิม

โครงสร้างอำนาจก็ยังไม่สมดุล ความไม่เป็นธรรมก็ยังคงอยู่ มากหรือน้อยแล้วแต่จิตสำนึกของผู้ปกครอง แต่สำนึกของบุคคลแม้ดีเท่าใด ก็ไม่อาจทานอำนาจแรงดึงดูดของมวลอำนาจรัฐได้

รูปที่ ๕ (ข) สมัยต่อมา อำนาจทุนขยายใหญ่ขึ้น แม้จะเป็นอำนาจคนละแบบกับอำนาจรัฐ แต่ทุนก็มีอำนาจมาก บางอย่างก็มีอำนาจเหนือรัฐ และข้ามรัฐ

อำนาจทุนขนาดใหญ่มีอิทธิพลครอบงำอำนาจรัฐ ซึ่งรวมถึงระบบการเมืองด้วย ทำให้ประชาธิปไตยบิดเบี้ยวไป

อำนาจทางสังคมก็ยังคงเล็กอยู่

โครงสร้างอำนาจที่ไม่สมดุล ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำ

รูปที่ ๕ (ค) ตามความเป็นเหตุเป็นผล ต้องขยายมวลอำนาจสังคมที่เรียกว่า “สังคมเข้มแข็ง” ให้สมดุลกับมวลอำนาจรัฐและมวลอำนาจทุน เมื่อมวลอำนาจทั้ง ๓ สมดุลอันเรียกว่า “สังคมสมานูภาพ” ก็สร้างความเป็นธรรมลดความเหลื่อมล้ำ

นี่ดูออกจะตรงไปตรงมาที่สุด ถ้าคิดด้วยวิธีทางสายกลาง หรือความเป็นเหตุเป็นผล

แต่ถ้าย้อนไปพิจารณาตาม รูปที่ ๕ (ก) และ (ข) ในสภาพที่ขาดความเป็นธรรม ประชาชนทุกข์ยากแสนสาหัส ย่อมเกิด**อารมณ์** คือความโกรธ ความเกลียด

อันนำไปสู่การ**คิดเชิงปฏิปักษ์** (antagonistic) เช่น การพยายามสังหารผู้มีอำนาจ การกบฏ การปฏิวัติรัฐประหาร ในโลกตะวันตกได้เกิดลัทธิประชาธิปไตยและอุดมคติฝ่ายซ้ายขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางสร้างความเป็นธรรม

คำว่า**ฝ่ายซ้าย** โดยรวมหมายถึงคนที่เห็นใจคนจนและรักความเป็นธรรม

แต่โดยพฤติกรรมเป็นเจต หรือสเปกตรัม หรือสีที่ต่างกัน ประจูดสายรุ้ง อาจเรียกว่าเป็น**ฝ่ายซ้ายสายรุ้ง** (leftist rainbow) ก็ได้ คือ ตั้งแต่ซ้ายคุณธรรม ซ้ายประชาธิปไตย ซ้ายวรรณกรรม ซ้ายวาทกรรม ซ้ายบริภาษกรรม ซ้ายสังคมสงเคราะห์ ซ้ายจิตอาสา ซ้ายชุมชนเข้มแข็ง ไปจนถึงซ้ายโค่นล้มรุนแรง

ซ้ายโค่นล้มรุนแรงกับซ้ายวาทกรรม บริภาษกรรม ทำให้ฝ่ายตรงข้ามหวาดกลัว ความกลัวนำไปสู่ความรุนแรง

ย้อนกลับไปเรื่องกฎของแรงโน้มถ่วงที่ทำให้โลกโคจรรอบดวงอาทิตย์
และคำพูดที่ว่า ไม่มีวิชาการ เวทมนต์คาถา คำอ้อนวอน หรือคำสาปแช่งใดๆ
ที่จะไปเปลี่ยนการโคจรของโลกรอบดวงอาทิตย์ได้ เพราะกฎความจริงของ
ธรรมชาติทำให้เป็นเช่นนั้น ฉันทใด

**มวลอำนาจทางสังคมขนาดใหญ่ คือมวลอำนาจรัฐ และมวลอำนาจ
ทุนก็มีแรงดึงดูดมหาศาล ที่ดึงดูดทุกสิ่งทุกอย่างเข้าหาตัว เช่น ทรัพยากรและ
ความเป็นธรรม เป็นโครงสร้างใหญ่ของความไม่เป็นธรรม**

ภายใต้โครงสร้างใหญ่แห่งความไม่เป็นธรรมนี้ การทำเรื่องอัน
เป็นส่วนย่อยทั้งหลาย เช่น การสอนศีลธรรม การกบฏ การเปลี่ยนผู้ถือ
ครองอำนาจรัฐ การโค่นอำนาจรัฐแล้วสถาปนาอำนาจรัฐใหม่ แม้ระบอบ
ประชาธิปไตย โดยไม่มีการสร้าง “สังคมเข้มแข็ง” ขึ้นมา ความไม่สมดุลแห่ง
โครงสร้างอำนาจใหญ่ยังคงดำรงอยู่ ดังนั้น ความไม่เป็นธรรมก็ยังคงดำรงอยู่

ที่เรียกว่า ระบอบประชาธิปไตยเป็นเพียงกลไกที่เลือกผู้เข้าไปใช้
อำนาจรัฐเท่านั้น แต่ในเมื่อขาดฐาน “สังคมเข้มแข็ง” กลไกนี้ก็บิดเบี้ยวไปได้
ด้วยอำนาจทุนขนาดใหญ่ ดังในสหรัฐอเมริกาที่เกิดความเหลื่อมล้ำสุด ๆ ขึ้น
ทั้งที่เป็นประชาธิปไตยแล้ว แล้วก็มาถามกันว่าประชาธิปไตยดีจริงหรือ อัน
เป็นคำถามที่ผิด

โดยที่ประชาธิปไตยยังไม่ได้สร้างให้เกิดความสมดุลของโครงสร้าง
อำนาจใหญ่ (macro power structures) จึงถือว่ายังเป็นการทำให้ในส่วน
ย่อย คือเป็นกลไกส่งคนไปใช้อำนาจรัฐเท่านั้น

โดยสรุป ความพยายามทั้งหมดที่จะสร้างความเป็นธรรมที่ผ่านมา
ยังขาดความคิดเรื่องความสมดุลของโครงสร้างอำนาจใหญ่ จึงสร้างความเป็น
ธรรม ลดความเหลื่อมล้ำไม่สำเร็จ และยังไม่รู้ว่าจะไปอย่างไรต่อไป วิธีเก่าๆ
ก็กำลังนำไปสู่ความรุนแรง และไม่มีหวังว่าสำเร็จ

แนวทาง “สังคมสมบูรณ์ภาพ” เป็นความคิดใหม่ อาศัยวิถีคิดแบบทางสายกลางหรือความเป็นเหตุเป็นผล ไม่ใช่อารมณ์โกรธเกลียดแบ่งข้างแบ่งขั้วและการคิดเชิงปฏิบัติ ไม่มุ่งทำลาย แต่มุ่งสร้าง คือ สร้างมวลอำนาจสังคมหรือ “สังคมเข้มแข็ง” เพื่อให้มวลอำนาจทั้ง ๓ คือ มวลอำนาจรัฐ มวลอำนาจทุน มวลอำนาจสังคม สมดุลและสัมพันธ์กันด้วยดี ส่งผลให้เกิดความสมดุลของสรรพสิ่ง หรือความเป็นธรรม

เมื่อนำแนวคิดนี้มาเป็นยุทธศาสตร์ที่จะเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม ยุทธศาสตร์นี้ คือ

ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง โดยดึงอำนาจรัฐและอำนาจทุนเข้ามาเป็นภาคี

๑๑

สังคมเข้มแข็ง

คือ “องค์กรวม” (Whole)

ประเทศไทย

“

ร่างกายมนุษย์
ประกอบด้วยแร่ธาตุสารต่าง ๆ
ที่กระจัดกระจายกันอยู่ในธรรมชาติ
ก็มีคุณสมบัติของสารนั้น ๆ
แต่เมื่อมารวมตัวอย่างมี**ระเบียบ** (organize)
เป็นเซลล์ เป็นอวัยวะต่าง ๆ
และทั้งหมด
รวมกันเป็น “องค์กรวม” ใหญ่ คือ
คนทั้งคน
ความเป็นคน คือคุณสมบัติใหม่
อันไม่ใช่คุณสมบัติของสารต่าง ๆ
ที่มาประกอบกับขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์

”

คำว่า “**สังคมเข้มแข็ง**” ใช้ในเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อเป็น
แนวทางปฏิบัติ ดังจะได้กล่าวในบทหลัง ๆ

ความหมายในเชิงลึกและโดยรวม หมายถึง “**องค์รวม**” (whole) หรือ
ความเป็นทั้งหมดของประเทศไทย

คนในภาครัฐและคนในภาคทุนก็เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นทั้งหมด
ด้วย

เมื่อมีความเป็น “องค์รวม” ก็จะมีคุณสมบัติใหม่อันมหัศจรรย์ผุด
บังเกิดขึ้น

ถ้ายกตัวอย่างร่างกายมนุษย์ จะเข้าใจได้ง่ายขึ้น

ร่างกายมนุษย์ก็ประกอบด้วยแร่ธาตุสสารต่าง ๆ ที่มีอยู่ในโลกนี้เอง
สสารเหล่านี้ เมื่อการจัดกระจายกันอยู่ในธรรมชาติ ก็มีคุณสมบัติ
ของสสารนั้น ๆ

แต่เมื่อมารวมตัวอย่างมี**ระเบียบ** (organize) เป็นเซลล์ เป็นอวัยวะ
ต่าง ๆ และทั้งหมดรวมกันเป็น “องค์รวม” ใหญ่ คือ**คนทั้งคน**

ความเป็นคน คือคุณสมบัติใหม่อันมหัศจรรย์ที่ผุดบังเกิดขึ้น อันไม่ใช่
คุณสมบัติของสสารต่าง ๆ ที่มาประกอบกับขึ้นเป็นร่างกายมนุษย์

ความเป็นคนทำอะไรต่าง ๆ ได้มากมาย ที่สสารส่วนประกอบของ
ร่างกายทำไม่ได้

เซลล์ทุกเซลล์ ธรรมชาติสร้างไว้ให้มี “**สำนึก**” แห่งองค์รวม ความ
เป็นองค์รวมจึงเป็นไปได้

เซลล์มะเร็งเป็นตัวอย่างของเซลล์ที่สูญเสียหน้าที่ของคร่อม

มันทำอะไรแบบแยกส่วน เป็นเอกเทศ ไม่คำนึงถึงองค์รวม จึงทำให้เกิดการเสียสมดุล เกิดความปั่นป่วนวุ่นวาย ไม่เป็นปกติสุขหรือความเจ็บป่วยขึ้น และชีวิตไม่ยั่งยืน

ถ้าเข้าใจระบบชีววิทยาดังกล่าวข้างต้น จะเข้าใจสภาวะและปัญหาในสังคมได้ดีขึ้น

เพราะการคิดและทำแบบแยกส่วน แยกข้างแยกขั้ว มนุษย์จึงติดอยู่ในส่วนแยกย่อยต่าง ๆ เป็นปฏิปักษ์และปะทะกันมาในหรือเพื่อส่วนแยกย่อย ทำให้ไปไม่ถึงความเป็นองค์รวมของประเทศ และเลยไม่ได้เสพเสวยคุณสมบัตินี้ใหม่ อันมหัศจรรย์ของความเป็นองค์รวม ไปอย่างน่าเสียดาย

การไม่เห็นความจริง (ขาดสัมมาทิฐิ) ทำให้คิดอย่างไม่สอดคล้องกับความจริง คือคิดแบบแยกส่วน นำไปสู่การทำแบบแยกส่วน ทำให้ติดและปะทะกันอยู่ในส่วน ๆ ไปไม่ถึงความเป็นองค์รวมของประเทศ

ประเทศจึงเจ็บป่วยเหมือนคนเป็นมะเร็ง

ฉะนั้นจึงกล่าวว่า การเห็นความจริง (สัมมาทิฐิ) การคิดที่สอดคล้องกับความจริง คือคิดแบบทางสายกลาง หรือความเป็นเหตุเป็นผล ไม่แยกข้างแยกขั้ว ทำให้สามารถไปถึงความเป็นองค์รวมของประเทศไทยได้ และทำให้พ้นจากวิกฤตชาติ

ใน “ยุทธศาสตร์สังคมเข้มแข็ง” อันเป็นเส้นทางไปสู่ความเป็นองค์รวมของประเทศไทย จึงเป็น “**กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา**” (New Development Paradigm) ที่เลิกความเป็นข้างเป็นขั้ว หรือการคิดเชิงปฏิปักษ์ แต่คนไทยทุกคนต้องถักทอมุ่งเดินไปด้วยกัน เพื่อสร้างความเป็นองค์รวมของประเทศไทย

องค์รวมที่มีชีวิต ประกอบด้วยความหลากหลาย

ของอย่างใดอย่างเดี่ยวยังสร้างควมมีชีวิตไม่ได้

ทั้งความอนุรักษ์และความก้าวหน้ามีประโยชน์ประกอบกัน บางเรื่องบางมิติก็ต้องการการอนุรักษ์ บางเรื่องบางมิติก็ต้องการก้าวไปข้างหน้า

ฉะนั้น จึงไม่สมเหตุผลหรือสอดคล้องกับการคิดแบบทางสายกลางเลย ในเรื่องขวพิฆาตซ้าย หรือซ้ายพิฆาตขวา หรือการปะทะระหว่างฝ่ายอนุรักษ์กับฝ่ายก้าวหน้า เป็นเพราะ “อวิชา” โดยแท้

ในยุคศาสตร์สังคมเข้มแข็งไปสู่ความเป็นองค์รวมของประเทศไทยนี้ จึงใช้ “วิชา” เข้ามาแทนที่ “อวิชา” หรือโมหภูมิแห่งการแยกข้างแยกขั้ว และการคิดเชิงปฏิบัติ แต่ใช้การถักทอพลังบวกของคนไทยทั้งหมด เพื่อไปสู่คุณสมบัติใหม่อันมหัศจรรย์ของความเป็นองค์รวมประเทศไทย

“

เซลล์ทุกเซลล์
ธรรมชาติสร้างไว้ให้มี
“สำนึก” แห่งองค์รวม
ความเป็นองค์รวมจึงเป็นไปได้
เซลล์มะเร็ง
เป็นตัวอย่างของเซลล์ที่สูญเสียสำนึกแห่งองค์รวม
มันทำอะไรแบบแยกส่วน เป็นเอกเทศ
ไม่คำนึงถึงองค์รวม
จึงทำให้เกิดการเสียสมดุล
เกิดความปั่นป่วนรวนเร ไม่เป็นปกติสุข
หรือความเจ็บป่วยขึ้น และชีวิตไม่ยั่งยืน
ถ้าเข้าใจระบบชีววิทยาดังกล่าวข้างต้น
จะเข้าใจสภาวะและปัญหาในสังคมได้ดีขึ้น

”

๒

สังคมเข้มแข็ง

คืออะไร

และ
อย่างไร

“

ระบบร่างกายมนุษย์
เป็นระบบที่ดีที่สุดในการกาล
เพราะเป็นผลจากวิวัฒนาการ
ถึง ๓,๕๐๐ ล้านปี
ในการพัฒนาระบบสังคม
เราจึงสามารถ
เลียนแบบระบบชีววิทยาได้มากพอสมควร
และเรียนรู้ได้มาก
ความเป็นระบบสังคมที่ดี
หรือ “สังคมเข้มแข็ง”

”

วัวทั้งฝูงตั้ง ๑๐๐ ตัว เสือตัวเดียว เป็นปัญหาของวัวทั้งฝูง เป็นอย่างยิ่ง เพราะมันคอยฆ่าวัวทีละตัว ๆ วัวทั้งฝูงพอได้กลิ่นเสือกก็กลัวจนปัสสาวะออกจากระไหล

ทั้งนี้เพราะวัวรวมตัวกันเป็น “สังคมเข้มแข็ง” ไม่ใช่ เสือตัวเดียวจึงเป็นปัญหาของวัวทั้งฝูงเรื่อยมา แต่คนไม่ใช่วัว

จนถึงมีจำนวนมากเท่าใด ถ้าไม่รวมตัวกันเป็นความร่วมมือหรือ “สังคมเข้มแข็ง” ก็ไม่มีพลังที่จะเผชิญกับปัญหาและสร้างภูมิคุ้มกัน

การรวมตัวเป็นความร่วมมือ หรือ “สังคมเข้มแข็ง” เป็นอะไรที่มากกว่า อยู่เป็นกระจุกหรือเป็นฝูง ดังตัวอย่างฝูงวัวที่ไม่มีพลังเผชิญเสือกตัวเดียว

การรวมตัวเป็นความร่วมมือ ภาษาอังกฤษว่า organize นี้ หมายถึง การก่อตัวจัดโครงสร้างและระบบเป็นองค์กรรวมในระดับต่าง ๆ เช่น ในระบบร่างกาย

๑. สสารประมาณ ๓๐๐ ล้านอณู ก่อตัวเป็นระบบ มีผนังหุ้มเกิด เป็นเซลล์

เซลล์เป็นองค์กรรวมในระดับหนึ่ง มีคุณสมบัติใหม่ที่ไม่ใช่คุณสมบัติ ของสสารอันเป็นส่วนย่อย

คุณสมบัติใหม่นี้รวมถึงการมี “สำนึก” แห่งองค์กรรวม

๒. เซลล์หลาย ๆ เซลล์เป็นส่วนย่อยของ**อวัยวะ** เช่น หัวใจ ตับ ปอด อวัยวะเป็นองค์รวมอีกระดับหนึ่ง ที่มีคุณสมบัติใหม่ อันไม่ใช่ คุณสมบัติของเซลล์

๓. อวัยวะต่าง ๆ รวมทั้งระบบ เช่น ระบบไหลเวียนเลือด ระบบสมอง ระบบภูมิคุ้มกัน บูรณาการกันเป็นองค์รวมใหญ่คือ**ความเป็นคน**

ความเป็นคนมีคุณสมบัติใหม่อันมหัศจรรย์ต่าง ๆ ซึ่งไม่ใช่ คุณสมบัติของอวัยวะ

ระบบร่างกายมนุษย์เป็นระบบที่ดีที่สุดที่รู้จักในโลก เพราะเป็นผลจากวิวัฒนาการถึง ๓,๕๐๐ ล้านปี

ในการพัฒนาระบบสังคม เราจึงสามารถเลียนแบบระบบชีววิทยาได้มากพอสมควรและเรียนรู้ได้มาก

ความเป็นระบบสังคมที่ดีหรือ **“สังคมเข้มแข็ง”** จึงน่าจะมีลักษณะโดยสังเขปดังต่อไปนี้

๑) มีพลังพลเมืองที่มีจิตสำนึก

ไม่ใช่มีแต่ราษฎรที่อยู่แบบตัวใครตัวมัน แต่มีความเป็นพลเมือง (citizen) ที่ใส่ใจส่วนรวม และมีจิตสำนึกของส่วนรวม พลังพลเมืองที่มีจิตสำนึกจึงเป็นพื้นฐานของ **“สังคมเข้มแข็ง”**

๒) มีการรวมกลุ่มหรือก่อตัว

มีการรวมกลุ่มหรือก่อตัว (organize) กันขึ้นเป็นหน่วย หรือเป็นกลุ่มที่เรียกว่า **“รวมตัวร่วมคิดร่วมทำ”** ขนาดต่างๆ เรียกกันว่า **“สร้างความเป็นชุมชน”** (community building)

ความเป็นชุมชนจะอยู่บนฐานพื้นที่ เช่น หมู่บ้าน หรือไม่กี่ได้
ขนาดมีตั้งแต่เล็กไม่กี่คน เช่น ความเป็นชุมชนในครอบครัว หรือ
ขนาดใหญ่มากก็ได้ เช่น ยุโรปทั้งทวีปยังเรียกว่า European
Community แต่ในภาษาไทยการรวมตัวขนาดใหญ่มักเรียกว่า
“ประชาคม”

ถ้าชุมชนมีขนาดเล็ก เช่น ๑๐ คน ก็เป็นกลุ่มจัดการตนเอง คือ
ทุกคนร่วมจัดการ แต่ถ้าชุมชนมีขนาดใหญ่ ต้องมีองค์กรรวม
จัดการ เรียกว่า “องค์กรชุมชน”

องค์กรชุมชนที่มีสมรรถนะในการจัดการสูง เป็นปัจจัยสำคัญที่
ขาดเสียมิได้ในการเป็น “สังคมเข้มแข็ง”

ลักษณะของ “สังคมเข้มแข็ง” คือมีการรวมตัวร่วมคิด ร่วมทำ
ขนาดลักษณะและในเรื่องต่างๆ เติบโตขึ้นของประเทศ และมี
องค์กรจัดการที่มีสมรรถนะสูง

๓) ชุมชนหลายๆ ชุมชน รวมกันเป็นท้องถิ่น

ท้องถิ่นขนาดเล็กหลายแห่งรวมกันเป็นท้องถิ่นขนาดใหญ่

ชุมชนท้องถิ่นทั้งหมดรวมกันเป็นประเทศ

โดยชุมชนท้องถิ่นมีความเป็นอัตโนมัติ (autonomy) ดังที่อวัยวะ
ต่างๆ ของร่างกายมี เช่น หัวใจตนเอง ปอดหายใจ ต่อมเอ็นโด-
ครีนต่างๆ ทำงานโดยอัตโนมัติ

ถ้ารอให้ใครมาสั่งการ ไม่ทันการ และสั่งผิด ความเป็นอัตโนมัติ
ของส่วนต่างๆ เป็นลักษณะอย่างหนึ่งของสังคมเข้มแข็ง

๔) ชุมชน ท้องถิ่น ประชาคม จัดให้ระบบต่างๆ เช่น

ระบบเศรษฐกิจ ซึ่งรวมถึงการมีสถาบันการเงินของชุมชน ระบบ

การศึกษา ระบบการดูแลสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ระบบการสื่อสาร และระบบการตัดสินใจ (สมอง) ที่ส่งเสริม “สังคมเข้มแข็ง” และมีภูมิคุ้มกัน

๕) ระบบสังคมต้องมีสมองที่มีสมรรถนะสูง คือ

สามารถรับรู้ข้อมูล (data) แปรข้อมูลไปเป็นข้อสนเทศ (information) แปลงข้อสนเทศเป็นความรู้ (knowledge) ที่เหมาะกับการใช้งาน และสื่อสารความรู้ออกไปทั่ววงศาคาญาติของสังคมเพื่อการปฏิบัติ และการกำหนดนโยบายที่ถูกต้อง

ลักษณะ ๕ ประการ หรือเบญจลักษณะดังกล่าวข้างต้น น่าจะเป็นแก่นแกนของ “สังคมเข้มแข็ง” อันอาจเพิ่มเติมลักษณะอื่นๆ เข้าไปได้อีก

ภาครัฐและภาคธุรกิจสามารถส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมได้มาก โดยผ่านการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) ในสถานการณ์จริง

การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติเป็นกระบวนการที่ทรงพลังมากในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) ในทุกมิติ ทั้งมิติจิตสำนึก ความรู้สึกนึกคิด สัมพันธภาพ และการจัดองค์กร อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างที่ขาดความเป็นธรรม ให้เป็นโครงสร้างที่เป็นธรรม มีผลต่อการสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ

การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานขนาดนี้เกิดไม่ได้จากการคิดเชิงปฏิบัติ หรือปฏิรูป หรือปฏิวัติ

Transformative development เป็นผลจากวิถีคิดแบบทางสายกลาง หรือมัชฌิมาปฏิปทา

๗

การพัฒนา

อย่างบูรณาการเต็มพื้นที่

ตำบล คือ

จุดยุทธศาสตร์

เป้าหมายตำบล
๑๖ ประการ

“

ในการพัฒนาอะไรก็ตาม
มักจะมี
องค์ประกอบ
ของการพัฒนามากหลาย
แต่จะมีอยู่จำนวนหนึ่ง
เป็น
“องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวด”
ของความสำเร็จ
ซึ่งถ้าขาดไป
แม้ทำอย่างอื่น ๆ ทั้งหมด
ก็จะไม่สำเร็จ

”

การที่จะขจัดความยากจนและการขาดความเป็นธรรม ได้อย่างยั่งยืนต้องมีการพัฒนาอย่างบูรณาการเต็มพื้นที่ ไม่ใช่ การพัฒนาแบบแยกส่วน เพราะการพัฒนาแบบแยกส่วนจะนำไปสู่การเสียสมดุลและสภาวะวิกฤตเสมอ **เนื่องจากสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยง**

การพัฒนาอย่างเชื่อมโยง ให้ **เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - สิ่งแวดล้อม - วัฒนธรรม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย** ทั้ง ๘ หรือ มรรค ๘ แห่งการพัฒนาอยู่ในกันและกัน

การที่มรรค ๘ บูรณาการอยู่ในกันและกัน ทางพระเรียกว่า **มรรคสมังคี** ในการพัฒนาก็เช่นเดียวกันที่มรรคทั้ง ๘ ต้องสมังคี หรือบูรณาการอยู่ในกันและกัน

การพัฒนาอย่างบูรณาการต้องเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง

เอากรมเป็นตัวตั้งไม่ได้ เพราะกรมแยกส่วนเป็นเรื่อง ๆ กรมเป็นผู้สนับสนุนในเรื่องนั้น ๆ แต่ไม่ใช่ตัวตั้ง

ตัวตั้งคือพื้นที่ พื้นที่ประกอบด้วย

๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน ๘,๐๐๐ ตำบล ๘๐๐ อำเภอ ๗๖ จังหวัด

ถ้าพื้นที่ทั้งประเทศเข้มแข็ง ประเทศไทยจะเข้มแข็ง หายจนและมีภูมิคุ้มกัน

ตำบล คือจุดยุทธศาสตร์

เพราะเป็นจุดที่องค์กรของรัฐใกล้ชิดประชาชนคือชุมชนที่สุด มีขนาดใหญ่ นัก ทำให้ทำได้สมบูรณ์โดยไม่ยากนัก จำนวนประมาณ ๘,๐๐๐ พอทำได้พร้อมกันทั้งประเทศ และมีความสะดวกที่ทุกภาคส่วนจะเข้าสนับสนุน

แต่ละตำบลมีประมาณ ๑๐ หมู่บ้านหรือชุมชน **ฉะนั้น ยุทธศาสตร์ตำบลอยู่ที่ ๑ ตำบล ๑๐ หมู่บ้าน** หรือหน่วยของการพัฒนา ซึ่งมีประมาณ ๘,๐๐๐ ตำบล หรือ ๘,๐๐๐ หน่วย

ในการพัฒนาอะไรก็ตาม มักจะมีองค์ประกอบของการพัฒนามากหลาย แต่จะมีอยู่จำนวนหนึ่งเป็น **“องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวด”** (crucial components) ของความสำเร็จ ซึ่งถ้าขาดไป แม้ทำอย่างอื่น ๆ ทั้งหมดก็จะไม่สำเร็จ

องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวดของความสำเร็จของเป้าหมายตำบล

องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวดของความสำเร็จมี ๓ คือ

(๑) การมีองค์กรชุมชนและองค์กรตำบลที่มีสมรรถนะในการจัดการสูงเป็นสิ่งสำคัญที่สุด

ถ้ามีก็เป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จทุกอย่าง

ถ้าไม่มี ทำอย่างอื่นเท่าใด ๆ ก็ไม่สำเร็จ

องค์กรชุมชนระดับหมู่บ้าน ประกอบด้วยผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งมีอยู่หมู่บ้านละประมาณ ๔๐-๕๐ มาก่อตัวกันขึ้นเป็นสภาผู้นำชุมชนหรือองค์กรชุมชน สมทบด้วยผู้ใหญ่บ้านอีก ๑ คน และสมาชิกสภา **อบต.** ซึ่งมีหมู่บ้านละ ๒ คน

องค์กรตำบลก็คือ อบต. หรือเทศบาลตำบล ถ้ามีสภาผู้นำชุมชนระดับตำบล แบบที่ตำบลไม้เรียง จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่นำ

โดย ประยงค์ รัตนรงค์ ผู้ได้รับรางวัลแมกไซไซ ด้วยก็ยิ่งดี
องค์กรทั้งสองควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีสมรรถนะใน
การจัดการสูงที่สุด ทัวทั้ง ๘,๐๐๐ ตำบล ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน
นี่คือกุญแจแก้ความยากจนและสร้างความเป็นธรรมเต็มพื้นที่
ประเทศไทย

(๒) **ได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม**

การจัดสรรทรัพยากรอย่างไม่เป็นธรรม คือสาเหตุใหญ่ของ
ความไม่เป็นธรรม

ฉะนั้นถ้าจะสร้างความเป็นธรรมต้องมีการจัดสรรทรัพยากร
อย่างเป็นธรรม

คำว่าทรัพยากรมีความหมายถึงหลายสิ่งหลายอย่าง ในที่นี้จะ
พูดถึงเพียง ๒ อย่างคือ

- **ที่ดิน**

ต้องมีการจัดสรรที่ดินให้แต่ละตำบลอย่างพอเพียงที่
ประชาชนทุกคนครอบครัวในตำบลจะมีที่อยู่อาศัยและทำมา
หากิน รวมทั้งสร้างป่าชุมชน ซึ่งรวมถึงการปลูกไม้ยืนต้น
ให้ได้มากที่สุด

การที่ทุกคนมีบ้านอยู่ มีอาหารกิน จะเป็นภูมิคุ้มกัน

การมีป่าชุมชนทำให้หายจน และทำให้ต้นน้ำลำธารกลับ
คืนมา

การมีไม้ยืนต้นมาก ๆ จะทำรายได้ให้ชุมชน และประเทศอย่าง
มหาศาล

การจัดสรรที่ดินให้ชุมชนอย่างพอเพียง เป็นการคืนความเป็นธรรมให้ชุมชน

เพราะแต่ครั้งโบราณ คนเราเกิดมาก็มีสิทธิตามธรรมชาติที่จะมีชีวิต และการจะมีชีวิตก็ต้องมีทรัพยากรเพื่อดำรงชีวิต คือ ที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ

ประชาชนจึงมีสิทธิในทรัพยากรเหล่านี้โดยธรรมชาติ

ต่อมาเมื่อรัฐแข็งแรงขึ้น ก็ไปเอาทรัพยากรเหล่านี้เป็นของรัฐ สุดท้ายรัฐจะจัดให้ใครใช้หรือไม่ให้ใช้

ปรากฏแล้วว่ารัฐไม่สามารถจัดการการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน เป็นสาเหตุของการขาดความเป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำที่เพิ่มขึ้นอย่างสุด ๆ

ถึงเวลาแล้วที่จะเกิด **“สำนักแห่งชาติ”** คืนความเป็นธรรมในเรื่องทรัพยากรไปให้ชุมชน ในการเอาชนะความยากจนและสร้างความเป็นธรรมในครั้งนี้

- รายได้จากภาษีอากร

ท้องถิ่นได้รับการจัดสรรงบประมาณด้วยสัดส่วนที่ต่ำมาก มีหน้าข้าราชการในส่วนกลางยังยึดยึดโครงการที่ริเริ่มโดยส่วนกลางให้ไปใช้งบท้องถิ่น ทำให้งบประมาณที่มีน้อยอยู่แล้วยิ่งน้อยลงไปอีก

นี่ก็คือความไม่เป็นธรรม ผู้เชี่ยวชาญเรื่องภาษีอากรควรจะช่วยคิดและผลักดันให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนแบ่งของรายได้อย่างเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ

**(๓) ตำบลมีความสามารถวิเคราะห์เศรษฐกิจของตำบล
และมีสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล**

ถ้าตำบลสามารถวิเคราะห์รายรับรายจ่ายของตำบลและวิเคราะห์ทางเลือกที่จะทำให้เศรษฐกิจของตำบลเป็นบวก ความสามารถนี้จะทำให้สามารถปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะการตลาดและเทคโนโลยีจะเปลี่ยนไปอย่างไร ก็จะเข้ามาสู่การวิเคราะห์

ถ้าไปสอนอะไรที่ตายตัว ตำบลจะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงไม่ได้

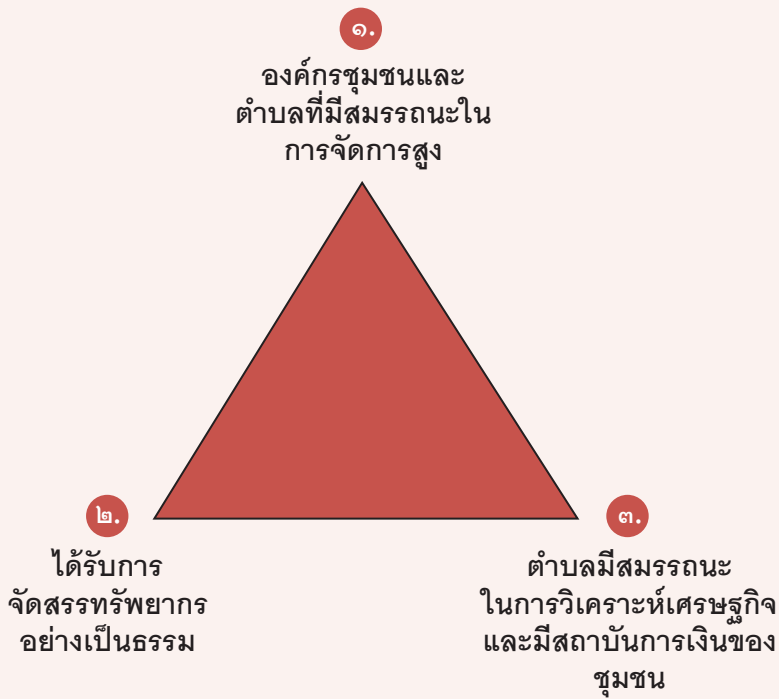
การมีสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล เท่าที่ทำสำเร็จมาแล้ว จะมีเงินหมุนเวียนมากกว่า ๑๐๐ ล้านบาทใน ๑ ตำบล สถาบันการเงินของชุมชนเป็นเครื่องมือเชิงสถาบันของชุมชน ที่จัดการการออม การฝึกอาชีพ การสร้างอาชีพ และสวัสดิการ

ความสามารถของตำบลในการวิเคราะห์เศรษฐกิจและการมีสถาบันการเงินของชุมชนจะทำให้ตำบลหายจนอย่างถาวร
ธ.ก.ส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร)

ธนาคารออมสิน และสมาคมธนาคารไทย ซึ่งมีธนาคารสาขาอยู่ในประเทศประมาณ ๗,๐๐๐ แห่ง เป็นกำลังเพียงพอที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกตำบลมีสมรรถนะดังกล่าว และมีสถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล

ผู้ใช้แรงงานในเมืองก็ควรมีสถาบันการเงินของกลุ่มที่สมาชิกเป็นผู้จัดการเองด้วย

ทั้ง ๓ องค์ประกอบเชื่อมโยงกันเป็น “สามเหลี่ยมแห่งการเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม” ดังรูปที่ ๖

รูปที่ ๖ สามเหลี่ยมเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม

เป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ

- ๑.*ทุกตำบลมีองค์กรชุมชนในทุกหมู่บ้าน และองค์กรตำบล คือ **อบต.** หรือเทศบาลตำบล ที่มีสมรรถนะในการจัดการสูง ที่สามารถทำแผนชุมชนและแผนตำบล ซึ่งเป็นแผนพัฒนา อย่างบูรณาการที่ เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - สิ่งแวดล้อม - วัฒนธรรม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย ทั้ง ๘ ประการ หรือ มรรค ๘ แห่ง การพัฒนาบูรณาการอยู่ในกัน และกัน และคนทั้งตำบลร่วมกันขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ
- ๒.*ได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม คือ ที่ดิน และงบประมาณจากภาครัฐ และรายได้ผู้อื่น การได้รับการ จัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ทำให้เกิดความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำ และเกิดความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
- ๓.*ทุกตำบลมีความสามารถในการวิเคราะห์รายรับและรายจ่าย ของตำบล และปรับตัวให้เศรษฐกิจเป็นบวก และมีสถาบัน การเงินของชุมชนที่ชุมชนจัดการเอง เป็นธนาคารชุมชนโดย ชุมชนและเพื่อชุมชน
๔. ในแต่ละตำบลมีเป้าหมายสร้างสัมมาชีพเต็มพื้นที่ คือทุกคน มีอาชีพ มีรายได้ มีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ ไม่เบียดเบียน ตนเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม การมี สัมมาชีพเต็มพื้นที่เป็นปัจจัยแห่งความร่มเย็นเป็นสุข โดยมี เศรษฐกิจดีพ้นจากความอดอยากยากจนและศีลธรรมดี

๕. ในตำบลที่ทำการเกษตรได้ ซึ่งควรมีตำบลเช่นนี้ให้มากที่สุด ต้องผลิตอาหารเพื่อบริโภคอย่างพอเพียง เหลือจึงขาย ทั้งนี้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันการเอาเปรียบจากตลาดที่ไม่เป็นธรรม

นี่เป็นอย่างเดียวเกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวง ร.๙ ถ้าปฏิบัติอย่างทั่วถึงจะหายจน ถ้วนหน้า สมกับพระราชดำรัสที่ว่า

“ขอให้เราพออยู่ พอกิน และมีไมตรีจิตต่อกัน”

อันเป็นพรอันวิเศษบนเส้นทางมัชฌิมาปฏิปทาพัฒนาประเทศไทย

๖. ทุกตำบลควรมีการขุดสระน้ำประจำครอบครัวที่สามารถเก็บน้ำได้ตลอดปี การมีสระน้ำประจำครอบครัวจะทำให้หายจน เพราะสามารถเลี้ยงปลา ทำสวนครัว ทำเกษตรผสมผสาน ปลูกต้นไม้ ยังการฟื้นตัวของความเป็นป่า สร้างความชุ่มชื้น และป้องกันน้ำท่วม เป็นการจัดการน้ำขนาดเล็กที่ชาวบ้านจัดการได้ และกระจายประโยชน์

๗. ทุกตำบลสามารถจัดการวิสาหกิจชุมชน เช่น การแปรรูปอาหาร อุตสาหกรรมชุมชน การตลาด การส่งออก การท่องเที่ยว เพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจของตำบล

๘. มีการฝึกอบรมกำลังคนของตำบลอย่างเต็มที่ ให้มีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่างๆ ตามความถนัดและความชอบ เช่น การช่างทุกชนิด การเกษตร การประมง การค้าขาย เทคโนโลยีการสื่อสาร การใช้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้ามาลดต้นทุน และสร้างมูลค่าเพิ่ม
- การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human resource development) ของตำบล ถ้าทำได้คืออย่างเต็มที่ที่จะทำให้ตำบลเข้มแข็ง หายจนอย่างถาวร มีภูมิคุ้มกันในตัวเอง รวมทั้งเป็นฐานความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ให้ประเทศ
๙. ตำบลจัดการโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ สิ่งแวดล้อม และพลังงานชุมชนได้ดี มีภูมิทัศน์สวยงาม การคมนาคมสะดวกปลอดภัย สิ่งแวดล้อมสะอาดปราศจากมลพิษ ขจัดและรีไซเคิลขยะ มีป่าไม้เพิ่มขึ้น ผลิตพลังงานทางเลือกของชุมชนได้พอใช้หรือเหลือใช้
๑๐. ทุกตำบลเป็นตำบลปลอดภัย ปราศจากการฆ่า ช่มชู้ จีปสั้น ป้องกันอุบัติเหตุทั้งทางบกและทางน้ำ มีหน่วยกู้ภัยที่มีความเชี่ยวชาญ
๑๑. มีการพัฒนาคุณภาพเด็ก เยาวชน และครอบครัวอย่างทั่วถึง ดูแลผู้สูงอายุ คนพิการ เด็กกำพร้า หมดทั้งตำบล

๑๒. มีระบบสุขภาพตำบลที่ดูแลทุกคนประจําญาติ คุณภาพสูง และมีประสิทธิภาพ นอกเหนือไปจาก **รพ.สต.** (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล) ของกระทรวงสาธารณสุขแล้ว แต่ละตำบลควรมีศูนย์การแพทย์แผนไทย ซึ่งเป็นของชุมชน และมีศูนย์พยาบาลชุมชนของ **อบต./เทศบาล** ๑ ศูนย์ต่อ ๒ หมู่บ้าน

โดยแต่ละศูนย์มีพยาบาลชุมชน ๑ คน และผู้ช่วยพยาบาล ๒ คน กำลังพยาบาล ๓ คน สามารถดูแลคนทุกคนใน ๒ หมู่บ้าน ใกล้ชิดประจําญาติตั้งแต่ครรภ์มารดาจนถึงเชิงตะกอน

ระบบสุขภาพตำบลที่ดีเช่นนี้ จะทำให้บริการระดับบนคลายความแออัดยัดเยียด เพิ่มประสิทธิผล และลดต้นทุนระบบบริหารสุขภาพแห่งชาติลงอย่างมหาศาล

๑๓. ศูนย์การเรียนรู้ตำบลเป็นกลุ่มของศูนย์การเรียนรู้ ๕ ประเภท คือ ห้องสมุดตำบล พิพิธภัณฑ์ตำบล ศูนย์ศิลปะ ศูนย์กีฬา และศูนย์การเรียนรู้พิเศษ

ศูนย์การเรียนรู้พิเศษสำหรับจัดการเรียนการสอนเรื่องพิเศษใดๆ ที่คนในชุมชนต้องการเรียน ต้องการสอน

ศูนย์ศิลปะตำบลนั้นเป็นสถานสำหรับกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการแสดงและการฉายภาพยนตร์ดีๆ

ถ้ามีการผลิตภาพยนตร์ดีๆ และมีการฉายให้คนดูกันทั้งตำบล ทุกตำบลทั่วประเทศ ก็เป็นวิธีขับเคลื่อนความเจริญขนาดใหญ่

๑๕. ระบบความยุติธรรมชุมชน ชุมชนมีสมรรถนะในการไกล่-
เกลี่ยความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และพัฒนาระบบความ
ยุติธรรมชุมชน ที่สามารถอำนวยความสะดวกแบบมีส่วนร่วม
ร่วมอันนำไปสู่ความชื่นชมยินดีต่อกัน และชุมชนสามารถ
ติดตามไปช่วยเหลือสมาชิกของชุมชนที่ต้องเข้าสู่ระบบ
ความยุติธรรมที่เป็นทางการข้างบนให้ได้รับความยุติธรรม
ที่สุด

๑๕. ระบบสื่อสารชุมชน ตำบลมีระบบการสื่อสารชุมชนที่ดี
ที่สามารถสื่อสารให้รู้ถึงกันทั่วทั้งตำบล และสื่อสารกับ
ภายนอก โดยทุกช่องทางรวมทั้งสื่อดิจิทัล

๑๖. ทุกตำบลเป็นตำบลทำความดี การทำความดีหมายถึง
การทำสิ่งที่ดีถูกต้องดีงาม ซึ่งมีความหมายกว้าง ซึ่งรวม
ถึงการช่วยเหลือผู้อื่น การดูแลผู้สูงอายุ การอนุรักษ์สิ่ง
แวดล้อม การทะนุบำรุงวัฒนธรรม การปฏิบัติธรรม
ในแต่ตำบลมีวัด ๕ วัดโดยเฉลี่ย วัดเป็นส่วนหนึ่งของ
ชุมชน และควรมีบทบาทพัฒนาชุมชนอย่างบูรณาการทุก
ข้อที่กล่าวมาข้างต้น และควรมีศูนย์ปฏิบัติธรรม
ถ้าการทำความดีเป็นเครดิตใช้กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน
ของชุมชนได้ ก็จะเป็นแรงจูงใจให้การทำความดีเกิดขึ้นทั้ง
ประเทศ

*เป้าหมาย ๑ - ๓ คือองค์ประกอบสำคัญยิ่งยวด

เป้าหมายตำบลทั้ง ๑๖ ข้อข้างต้นอาจจะยังไม่สมบูรณ์ แต่น่าจะ
เป็นพื้นฐานให้แต่ละตำบลไปดัดแปลงเพิ่มเติมได้สะดวก

การมีเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน จะทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน และ
กระทำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน ประจวบจนแสงเลเซอร์เข้าด้วยกัน ทำให้มี
พลังยิ่ง

และจากเป้าหมายตำบลทั้ง ๑๖ ประการข้างต้น จะเห็นภาพของ
การพัฒนาอย่างบูรณาการที่ **เศรษฐกิจ - จิตใจ - สังคม - สิ่งแวดล้อม -
วัฒนธรรม - สุขภาพ - การศึกษา - ประชาธิปไตย** เชื่อมโยงอยู่ในกันและกัน
และเสริมกัน แต่ละเรื่องพัฒนาแบบแยกส่วนจะไม่สำเร็จ และเข้าใจว่าที่ผ่าน
มาทำไมจึงไม่สำเร็จ เพราะทำการแบบแยกส่วน ซึ่งไม่สอดคล้องกับความจริง
ที่ว่าสรรพสิ่งล้วนเชื่อมโยง

การเห็นภาพเป้าหมายตำบลจะทำให้เข้าใจว่า . . .

ยุทธศาสตร์ตำบลเข้มแข็งแก้จนได้จริง และเป็นฐานให้
**เศรษฐกิจระดับบนมั่นคง แข็งแรง ไม่พลิกผันวิกฤตง่าย ตาม
กระแสอันไม่เป็นธรรมของโลก**

๖

การจัด
กระบวนการทั้พ
ทำสงครามเบ็ดเสร็จ

เอาชนะ
ความยากจน

และการขาดความเป็นธรรม
ที่คนไทยทุกคนเข้าร่วมได้

“

ถ้ามีการสื่อสาร
เป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม
ออกไปอย่างทั่วถึง
คนไทยทุกคน
และองค์กรทุกองค์กรจะรู้ว่า
ตนควรทำอะไรที่ตรงไหน
เป็นการที่คนไทยทั้งประเทศ
จะเข้าร่วมในสงคราม
หรือการแก้วิกฤตชาติในครั้งนี้
และแก้ปัญหาให้ได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด
จึงเรียกว่า
สงครามเบ็ดเสร็จ

”

เรามักเคยชินกับการบริหารแบบเก่าที่ใช้อำนาจสั่งการ
จากศูนย์อำนาจ

การบริหารโดยใช้อำนาจสั่งการไม่ได้ผลแล้วในระบบที่ซับซ้อน
ในการจัดการสมัยใหม่ใช้ “เป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม” เป็นเครื่องมือ
ขับเคลื่อนแทนการใช้อำนาจ

เมื่อทั้งองค์กรหรือทั้งประเทศมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม ก็รู้ว่า
แต่ละคนแต่ละองค์กรมีหน้าที่จะปฏิบัติอย่างไร และทั้งหมดจะประสานกัน
ด้วยเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม

หน้าที่ของผู้นำในส่วนต่างๆ คือ การสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ
เป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม ดังมีคำพูดว่า

Great leader is great communicator ไม่ใช่การใช้อำนาจสั่งการ
ความจริงประเทศไทยมีเครื่องมือมาก แต่ขาดการ “ออกแบบ”

การมีเครื่องมือ เช่น เลื่อย ค้อน ลิว แต่ไม่มีการออกแบบ เครื่องมือ
เหล่านี้ก็ทำไปอย่างปะปะ ไม่ต่อหรือสกัดให้ออกมาเป็นรูปพระเจดีย์หรือ
อะไรที่ต้องการ

การออกแบบสงครามเบ็ดเสร็จเพื่อเอาชนะความยากจนและการ
ขาดความเป็นธรรมในครั้งนี้ ตามที่เสนอมานี้เป็นลำดับ ถ้าสังเกตดูให้ดี ได้
สร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายไว้แล้ว ดังเป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ

ถ้ามีการสื่อสารเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมออกไปอย่างทั่วถึง คนไทยทุกคนและองค์กรทุกองค์กรจะรู้ว่า ตนควรทำอะไรที่ตรงไหน เป็นการที่คนไทยทั้งประเทศจะเข้าร่วมในสงครามหรือการแก้วิกฤตชาติ ในครั้งนี้ และแก้ปัญหาให้ได้เบ็ดเสร็จเด็ดขาด จึงเรียกว่าสงครามเบ็ดเสร็จ

การจัดกระบวนทัพก็ไม่ยาก อาจทำได้ดังนี้

(๑) กำหนดสนามรบ

(๒) กำหนดผู้ปฏิบัติการในสนามรบ (นักรบ)

(๓) ฝ่ายสนับสนุน การสนับสนุนมีหลายอย่าง เช่น การจัดการ ความรู้และเทคโนโลยีต่าง ๆ การจัดสรรทรัพยากร การฝึก อบรม และการสนับสนุนทางนโยบาย เป็นต้น

(๔) จุดประสานภาคส่วนใหญ่ๆ

(๕) หน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็กเต็มประเทศ

(๖) ระบบติดตามและประเมินผล

(๗) เครื่องมือขับเคลื่อนกลไกทั้งประเทศ

ดังจะขยายความแต่ละเรื่องดังต่อไปนี้

(๑)

สนามรบ

ได้แก่ พื้นที่ในทุกหมู่บ้านทั้ง ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้าน และตำบลทั้ง ๘,๐๐๐ ตำบล ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทย

นั่นคือสงครามหรือการเอาชนะปัญหา ทำกันเต็มพื้นที่ของ ประเทศ

(๒)

ผู้ปฏิบัติการณ์ในสนาม

ผู้ปฏิบัติการณ์ในสนาม คือ ประชาชนทั้งหมดในทุกหมู่บ้านและตำบลประมาณ ๔๐ ล้านคน ซึ่งรวมถึงผู้นำชุมชนอีกประมาณ ๔ ล้านคน

ในแต่ละหมู่บ้านจะมีผู้นำตามธรรมชาติประมาณ ๔๐-๕๐ คน ผู้นำเหล่านี้มีหลากหลาย เช่น ผู้นำกลุ่มอาชีพ ผู้นำกองทุน ผู้นำสตรี ผู้นำเยาวชน ครู ศิลปิน พระ ปราชญ์ชาวบ้าน

ผู้นำตามธรรมชาติมีคุณสมบัติพื้นฐาน ๕ ประการ คือ

- หนึ่ง** เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม
- สอง** เป็นคนสุจริต
- สาม** ฉลาด รอบรู้
- สี่** สื่อสารเก่ง
- ห้า** เป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป

ผู้นำตามธรรมชาติมีคุณสมบัติสูงกว่าผู้นำโดยการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง ซึ่งไม่แน่ว่าจะมีคุณสมบัติครบ ๕ ข้อ ดังกล่าวข้างต้น

ในแต่ละหมู่บ้าน ผู้นำตามธรรมชาติ ๔๐-๕๐ คน ก่อตัวเป็นสภาผู้นำชุมชน ทั้ง ๘๐,๐๐๐ หมู่บ้านรวมกัน ก็มีผู้นำชุมชนประมาณ $๘๐,๐๐๐ \times ๕๐ = ๔,๐๐๐,๐๐๐$ คน

ผู้นำชุมชนที่มีคุณภาพสูงถึง ๔ ล้านคน กับประชาชนอีกประมาณ ๔๐ ล้านคน ไม่เคยมีสงครามครั้งใดที่จะมีจำนวนพลรบหรือผู้ปฏิบัติการณ์มากเท่านี้

กระทรวงอุดมศึกษาฯ มีนโยบายให้นิสิตนักศึกษาในทุก
มหาวิทยาลัยประมาณ ๑,๐๐๐,๐๐๐ คน มีหลักสูตรการเรียนรู้อุทยานภาค
ปฏิบัติ เข้าร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

นักเรียนมัธยมปลายก็อาจทำได้เช่นเดียวกัน จะเป็นการปฏิรูปการ
เรียนรู้จากการท่องความรู้จากตำรา เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จะทำ
ให้ชุมชนมีกำลังร่วมปฏิบัติมากขึ้น และนิสิตนักศึกษาจะเป็นสะพานเชื่อมต่อ
มหาวิทยาลัยให้เข้ามาสนับสนุนชุมชนได้อย่างเหมาะสม

(๓)

ฝ่ายสนับสนุน

(ก) การสนับสนุนองค์ประกอบสำคัญยิ่งยวด ๓ ประการ

ดังกล่าวในตอนที่ ๗ องค์ประกอบสำคัญยิ่งยวด มี ๓ ประการ
และมีฝ่ายสนับสนุนดังต่อไปนี้

หนึ่ง องค์กรชุมชนและองค์กรตำบลที่มีสมรรถนะ ในการจัดการสูง

มีองค์กร ๕ องค์กรที่อาจเรียกว่า เบญจภาคี กำลังร่วมกัน
ทำหน้าที่อยู่แล้ว คือ

- (๑) พอช. (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน - องค์กร
มหาชน)
- (๒) สำนัก ๓ ของ สสส. - แผนสุขภาวะชุมชน
- (๓) กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น
- (๔) กรมพัฒนาชุมชน
- (๕) กรมการปกครอง

ทั้ง ๕ องค์กรร่วมกันสามารถส่งเสริมสมรรถนะของ
องค์กรชุมชนและองค์กรตำบลได้ทั่วประเทศ

สอง การได้รับการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม

ได้แก่ องค์กรของรัฐที่เกี่ยวกับการจัดสรรที่ดิน และที่
เกี่ยวกับภาษีอากรและรายได้ ทั้งนี้โดยการสนับสนุน
ของฝ่ายนโยบายและมหาชน

สาม สมรรถนะของตำบลในการวิเคราะห์เศรษฐกิจ และการมี สถาบันการเงินของชุมชน

ได้แก่ ธ.ก.ส. ธนาคารออมสิน และสมาคมธนาคารไทย

(ข) การสนับสนุนอื่นๆ

ถ้าดูเป้าหมายตำบล ๑๖ ข้อให้ดีๆ จะเห็นว่าทุกคนและทุกภาค
ส่วนในสังคมสามารถเข้ามามีบทบาทในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่
และความชำนาญของตน ทั้งภาคการเมือง ภาคราชการ ทั้ง
ทหารและพลเรือน ภาคการศึกษา ภาคการพระศาสนา ภาค
ศิลปะ ภาคการสื่อสาร ภาคประชาสังคม และภาคธุรกิจ
ไม่มีใครหรือองค์กรใดที่ไม่เป็นประโยชน์

(๔)

จุดประสานภาคส่วนใหญ่ๆ

มีได้ดังนี้

- (๑) สถาบันพระปกเกล้าประสานภาคการเมือง เพราะเป็นสถาบัน
ของรัฐสภา และมีประธานรัฐสภาเป็นประธานโดยตำแหน่งอยู่
แล้ว

- (๒) กองทัพบกมีนายทหารเสนาธิการเก่ง ๆ จำนวนมาก นายทหารเสนาธิการจะชำนาญในการคิดและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ สามารถเข้าใจยุทธศาสตร์ทั้งหมดได้ดีกว่าภาคส่วนอื่น ๆ และเป็นกำลังในการขับเคลื่อน
- (๓) กระทรวงอุดมศึกษา เป็นจุดประสานมหาวิทยาลัยทั้งหมด เข้ามาสนับสนุนหลายเป้าหมายตำบล
- (๔) มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานประสานงานโครงการในพระราชดำริ (กปร.) มูลนิธิปิดทองหลังพระ เครือข่ายเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน เกษตรธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เครือข่ายนี้มีพลังมากพอที่จะสนับสนุนเป้าหมายตำบลข้อที่ ๕ ให้เกิดขึ้นทุกตำบล ได้แก่ การเกษตรบูรณาการที่เป็นระบบเศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันไม่ให้ชุมชนประสบภาวะขาดทุนจากการตลาดที่ไม่เป็นธรรม

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรี โดยทฤษฎีของสำนักชิคาโก ที่นำโดยมิลตัน ฟรีดแมน นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบล ที่ครองความคิดระบบเศรษฐกิจโลกมา ๓๐ ปี พิสูจน์แล้วว่า ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำอย่างสุด ๆ อย่างที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นระบบที่เหมือนมีเครื่องดูดขนาดใหญ่ ดูดจากรายย่อยไปให้รายใหญ่

ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมเสรีอาจมีประโยชน์สำหรับบางเรื่อง แต่ไม่สามารถใช้แบบสุด ๆ ทุกซอกทุกมุมของสังคม เพราะชุมชนและรายย่อยจะไม่มีภูมิคุ้มกัน ระบบเศรษฐกิจชุมชนจะต้องเป็นระบบที่มีภูมิคุ้มกัน

พระเจ้าอยู่หัว ร.๙ ทรงศึกษาธรรมะในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ทรงสัมผัสความจริงของธรรมชาติและชีวิตชุมชน

จึงทรงเห็นความจริง (สัมมาทิฐิ) และทรงมีวิธีคิดที่สอดคล้อง
กับความจริง นั่นคือทางสายกลาง นำมาซึ่งปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่

ทรงเห็นว่าคนทั้งปวงล้วนตกอยู่ใน “โมหภูมิ” หรือความไม่รู้
 (“อวิชชา”) ทรงใช้คำว่า “มหาวิทยาลัย” หรือที่อยู่แห่งปัญญา
ใหญ่ (ดูพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก)

มรดกทางปัญญาที่พระราชทานไว้จะมาช่วยกู้ชาติจากวิกฤตใหญ่
ที่ไม่มีทางออกในครั้งนี เพราะเป็นวิกฤตที่เกิดจากอวิชชา
หรือทิศทางการพัฒนาที่ผิด ๆ

เฉพาะในเรื่องเป้าหมายตำบลข้อที่ ๕ คือ การเกษตรที่จะเป็น
ประกันให้ทุกคนมีอาหารกินอย่างพอเพียง โดยไม่เสี่ยงต่อการ
ขาดทุน สามารถนำพลังของเครือข่ายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
และเกษตรทฤษฎีใหม่มาใช้ได้อย่างทั่วถึงทุกตำบล

(๕) ประชาคมจังหวัดเป็นจุดประสานงานในจังหวัด ในระยะเวลา
๒-๓ ทศวรรษที่ผ่านมา มีประชาคมในจังหวัดที่รวมตัวกัน
ขับเคลื่อนในเรื่องต่าง ๆ เรียกรวมกันว่า ประชาคมจังหวัด

(๖) เครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูป ในปี ๒๕๕๓ เมื่อมีการตั้ง
คณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป ในคณะกรรมการสมัชชาปฏิรูป
มีเครือข่ายศิลปินเพื่อการปฏิรูป

เครือข่ายศิลปินจะเป็นจุดประสานศิลปินทั้งประเทศใน
การสื่อสารผ่านศิลปะสาขาต่าง ๆ ให้คนทั้งประเทศเข้าใจ
เป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมของกระบวนการต่อสู้เอาชนะ
ความยากจนและการขาดความเป็นธรรม

- (๗) สภาหอการค้าไทยและหอการค้าจังหวัดเป็นจุดประสานภาคธุรกิจ
- (๘) มหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นจุดประสานวัดและการพระศาสนาเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งมีวิทยาเขตอยู่ในทุกภาคของประเทศ เป็นที่รวมของปัญญาชนชาวพุทธจำนวนมากรวมทั้งพระนิสิตทั้งหมดอีกด้วย ปัญญาชนชาวพุทธเหล่านี้มีหน้าที่สร้างความเข้าใจวิธีคิดแบบทางสายกลาง มัชฌิมาปฏิปทาพัฒนาประเทศไทย ซึ่งรวมถึงบทบาทของวัดและพระสงฆ์ในการร่วมสร้างชุมชนเข้มแข็ง
- (๙) กระทรวง ทบวง กรม ต่าง ๆ เป็นจุดประสานงานพัฒนาที่เกี่ยวกับองค์กรของตน ๆ
- (๑๐) สภาการหนังสือพิมพ์แห่งชาติ สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สถาบันอิศรา และองค์กรเกี่ยวกับการสื่อสารทั้งหลายเป็นจุดประสานเกี่ยวกับการสื่อสาร

(๕)

หน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็กเต็มประเทศ

ที่ผ่านมาการพัฒนาต่างๆ มักไม่ประสบความสำเร็จ ทั้ง ๆ ที่มีนโยบาย มีวิชาการ มีการปฏิบัติ และมีการสนับสนุนการปฏิบัติ เพราะทั้ง ๔ องค์ประกอบมักไม่เชื่อมโยงถึงกัน ดังในรูปทั้ง ๗ (ก)

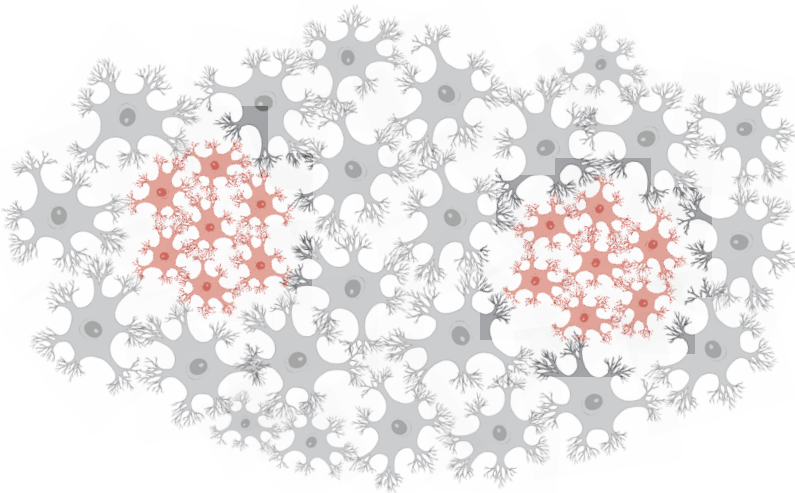
หน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็กประกอบด้วยผู้ปฏิบัติการจำนวนตั้งแต่ ๒-๓ คนไปจนถึง ๑๐ คน โดยที่หน้าที่ของหน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็กทำหน้าที่คล้ายกลุ่มเซลล์สมอง จึงเขียนเป็นสัญลักษณ์ของเซลล์สมอง (neurone) ทำหน้าที่

- รับรู้ข้อมูล (data)
- แปรข้อมูลเป็นสารสนเทศ (information)
- แปรสารสนเทศเป็นความรู้ (knowledge) เพื่อการใช้งาน
- สื่อสารความรู้เพื่อการใช้งานเชื่อมโยงไปสู่ทุกส่วน

นี่คือหน้าที่ของเซลล์สมอง

การที่เราทำอะไรๆ ไม่ค่อยสำเร็จ เพราะประเทศมีแต่โครงสร้าง
อำนาจ แต่ขาดโครงสร้างสมอง

การมีโครงสร้างกลุ่มเซลล์สมอง หรือหน่วยประสานการพัฒนา
ขนาดเล็กในการพัฒนา ณ จุดต่างๆ เต็มประเทศ จะเป็นโครงสร้าง
สมองที่ทำให้ทำอะไรๆ สำเร็จ

รูปที่ ๘ เครือข่ายเซลล์สมองทางสังคม = หน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็กมี ๒
กระจุกที่มี หนาแน่น รวมตัวเป็นศูนย์ประสานการพัฒนาขนาดใหญ่
เพื่องานบางอย่างที่ต้องการการประสานขนาดใหญ่

โครงสร้างกลุ่มเซลล์สมองหรือหน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็ก เกิดขึ้นได้ง่าย เกิดขึ้นได้มาก และเกิดขึ้นได้เร็ว ถ้าเข้าใจ

หน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็ก (Micro Development Coordination Unit หรือ MDCU) หรือ **นพพ.** ควรมีความไม่เป็นทางการ ทำให้สามารถก่อตัวขึ้นเอง (self organized) ได้ง่าย และคล่องตัวกว่าการต้องเป็นทางการ ซึ่งต้องมีกฎหมาย กฎระเบียบ รูปแบบ ไม่คล่องตัว

การทำอะไรดี ๆ ต้องมีทั้งที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการเข้ามาบรรจบกัน

คนไทยที่จะมาก่อตัวเป็นหน่วยประสานพัฒนานั้นมีมากมายหลายประเภท คนไทยเกือบทั้งหมดอยากทำอะไรเพื่อบ้านเมือง แต่ไม่รู้จะเข้าไปช่วยได้อย่างไรในโครงสร้างอำนาจอันคับแคบ

ถ้าดูเป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ และความต้องการหน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็กในงานทุกระดับทุกประเภท คนไทยที่มีฉันทะ วิริยะ และคุณลักษณะที่จะทำงานเพื่อประเทศ จะสามารถมีบทบาทได้

เพราะหน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็กอันเป็นประจักษ์เซลล์สมอง นี้ มีความต้องการจำนวนมากเป็นหมื่น ๆ หน่วย เหมือนโครงสร้างสมองที่จะต้องเกิดขึ้น

สมองเป็นเครือข่ายของเซลล์สมอง (neuronal networks) อันวิจิตรที่ให้นุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้สูง สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้

เช่นเดียวกัน ถ้าสังคมมีเครือข่ายของหน่วยประสานการพัฒนาขนาดเล็ก ที่เป็นประจุกเซลล์สมองของสังคม (รูปที่ ๘) สังคมก็จะมีศักยภาพในการเรียนรู้สูง สามารถเรียนรู้ให้บรรลุอะไรก็ได้

นอกเหนือไปจาก ครู อาจารย์ ข้าราชการบางคน ทั้งที่ยังรับราชการหรือเกษียณอายุแล้ว ทหาร ตำรวจ พระ นักธุรกิจ ศิลปิน นักสื่อสาร ที่เข้าข่ายจะเป็นผู้ปฏิบัติงานใน **นปพ.** แล้ว ยังมีคนบางกลุ่มที่น่าจะเหมาะ เช่น นักศึกษาในหลักสูตร ๔ ส (เสริมสร้างสังคมสันติสุข) ของสถาบันพระปกเกล้า ผู้ผ่านการอบรมสันติวิธีในหลักสูตรต่าง ๆ ผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรผู้นำต่าง ๆ

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มที่เรียกว่า YEC (Young Entrepreneur Chamber of Commerce) อีกประมาณ ๖,๐๐๐ คน เป็นคนรุ่นใหม่ ลูกหลานของนักธุรกิจในจังหวัดต่าง ๆ ที่มีการศึกษาดีและกระตือรือร้นที่จะทำประโยชน์ส่วนรวม

นี่จะเห็นได้ว่า ถ้าเรามีการออกแบบให้ดี คนไทยทั้งปวงจะมีบทบาทสร้างสรรค์เพื่อบ้านเมืองของเขาได้

(๖)

ระบบการติดตามและประเมินผล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พร้อมทั้งมูลนิธิพัฒนาไทที่อยู่ในสังกัด ร่วมกับสำนักงานสถิติแห่งชาติ น่าจะเป็นผู้วางระบบติดตามและประเมินผล

การติดตามและประเมินผลที่มีคุณภาพจะช่วยป้อนกลับ (feedback) ให้การขับเคลื่อนทั้งหมดปรับตัวให้ดีขึ้นเรื่อย ๆ

(๗)

เครื่องมือขับเคลื่อนกลไก

สงครามเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม

การใช้อำนาจสั่งการได้ผลเฉพาะเรื่องง่าย ๆ ตรงไปตรงมา แต่สังคมปัจจุบันเป็นระบบซับซ้อน (complex system) การใช้อำนาจไม่ได้ผล หรือแม้แต่การใช้ความรู้สำเร็จรูปก็ไม่ได้ผล

การใช้ความรู้สำเร็จรูป หมายถึงใช้ความรู้ที่เรียนมา เช่น เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ หรือศาสตร์อะไรก็แล้วแต่ โดยไม่เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ซึ่งซับซ้อนซ่อนเงื่อนและพลิกผันรวดเร็ว การพัฒนาในโลกจึงไม่ค่อยได้ผล

เครื่องมือขับเคลื่อนกลไก ที่ซับซ้อนและกว้างขวาง ในสงครามเอาชนะความยากจนและการขาดความเป็นธรรม ในครั้งนี้ ดังที่บรรยายไว้ตามลำดับมา จึงไม่ใช่การใช้อำนาจสั่งการ

แต่เป็นสิ่งที่เรียกว่า “กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา” (New Development Paradigm) ซึ่งพิสูจน์แล้วว่าเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังยิ่ง อันได้แก่ การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ (Interactive learning through action) ในสถานการณ์จริง ซึ่งจะอธิบายรายละเอียดในตอนที่ ๘ ในบทต่อไป

“

สิ่งที่เรียกว่า
“กระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนา”
(New Development Paradigm)
ซึ่งพิสูจน์แล้วว่า
เป็นเครื่องมือที่ทรงพลังยิ่ง
อันได้แก่
การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ
(interactive learning through action)
ในสถานการณ์จริง

”

๑

กระบวนทัศน์ใหม่
ในการพัฒนา
(New Development Paradigm)

เครื่องมือขับเคลื่อน
อันทรงพลังที่นำไปสู่

การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน
(Transformation)
ด้วยความปิติสุขร่วมกันของทุกฝ่าย

“

เมื่อผ่านการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ
ก็จะเกิด
การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน
(transformation)
ในทุกมิติทั้งทางจิตสำนึก
ในทางการเกิดความเสมอภาค
และภราดรภาพ
สามัคคีธรรม
เกิดปัญญาร่วม
เกิดปิติสุขร่วมกัน
อันจะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน
(transformation)

”

สงครามเบ็ดเสร็จเอาชนะความยากจนและการขาดความ
เป็นธรรม ต้องแก้ไขโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมพร้อมกันไปด้วย

แต่ถ้าพิจารณาถึงโครงสร้างที่ไม่เป็นธรรมที่กล่าวถึงในตอนที่ ๒ จะ
เห็นได้ว่าถักทอกันอย่างหนาแน่นโดยโครงสร้างอย่างน้อย ๕ ประการ คือ

- (๑) โครงสร้างทางวิธีคิด
- (๒) โครงสร้างทางจิตสำนึกแห่งความเป็นธรรม
- (๓) โครงสร้างทางสังคม
- (๔) โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ขาดความเป็นธรรม
- (๕) โครงสร้างอำนาจรัฐรวมศูนย์ที่ไม่สามารถอำนวยความสะดวกเป็นธรรม

แต่ละเรื่องเป็นเรื่องที่ยากต่อการแก้ไขทั้งสิ้น ทั้งหมดจึงแก้ไขไม่ได้
ด้วยการเป็นปฏิปักษ์ การปฏิบัติ หรือการปฏิรูป แต่การเรียนรู้ร่วมกันในการ
ปฏิบัติ (interactive learning through action) ในสถานการณ์จริง ทรงพลัง
ยิ่งในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) ในทุกมิติ

ได้กล่าวแล้วว่าในระบบที่ซับซ้อนและยาก อำนาจใช้ไม่ได้ผล การใช้
ความรู้สำเร็จรูปก็ไม่ได้ผล ต้องใช้การเรียนรู้ในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง

สถานการณ์จริงมีความละเอียดซับซ้อนและพลิกผันอย่างไร ๆ
หรือมีความจำเพาะอย่างใด การเรียนรู้ในการปฏิบัติในสถานการณ์จริง
ก็ตามรู้ในความซับซ้อนนั้น ๆ

การรู้ความจริงต่างจากการรู้ทางทฤษฎี การรู้ความจริงนำไปสู่ความสำเร็จ

“ความจริงมีชัยเหนือทุกสิ่ง”

“สตยเมว ชยเต” – จารึกเสาพระเจ้าอโศก

งานใดงานหนึ่งมักจะมีบุคคลและองค์กรเกี่ยวข้องด้วยจำนวนมาก ทุกคนและทุกองค์กรเป็นทั้งปัจจัยแห่งความสำเร็จ และปัจจัยแห่งความล้มเหลว

คนใดคนหนึ่งจะเรียนรู้ไปคนเดียว จึงไม่ใช่ทางแห่งความสำเร็จ นี่เป็นที่มาของ “การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ” (interactive learning through action)

หากมีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ จะเห็นการเปลี่ยนแปลงขึ้นพื้นฐานอย่างน้อย ๘ ประการ ดังต่อไปนี้

๑. เกิดการเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนที่เกี่ยวข้อง เกิดความเสมอภาค ในสังคมตามปกติมีความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์
๒. เกิดการเคารพความรู้ในตัวคน คนทุกคนที่มาร่วมกันต่างมีความรู้ในตัว ที่ได้จากประสบการณ์ชีวิตและการทำงาน ความรู้ในตัวคนมีประโยชน์มากต่อการทำอะไรให้สำเร็จ สังคมมักเคารพความรู้ในตำรามากกว่าความรู้ในตัวคน เช่น เคารพคนที่ได้ปริญญาสูง ๆ ทำให้คนส่วนใหญ่รู้สึกไม่มีเกียรติ การร่วมกันพยายามทำงานยาก ๆ ให้สำเร็จ จะทำให้เห็นคุณค่าของความรู้ในตัวคน ทำให้คนทั้งหมดรู้สึกมีความภูมิใจในตัวเอง
๓. มีความเอื้ออาทรและจริงใจต่อกัน ในสังคมทางดิ่งยากที่จะหาความจริงใจต่อกัน แต่การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติทำให้เกิดความเอื้ออาทรและความจริงใจต่อกัน

๔. เกิดความเชื่อถือไว้วางใจกัน (trust) ซึ่งมีค่ามาก และเกิดไม่ได้อาศัยด้วยการใช้อำนาจหรือใช้เงิน เมื่อมีความเชื่อถือไว้วางใจกันทำให้เกิดความสุขและทำอะไรร่วมกันสำเร็จได้ง่าย

๕. ความเสมอภาคและภราดรภาพ ดังกล่าวใน ๔ ข้อข้างต้นทำให้เกิดสามัคคีธรรม คือการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ ทำให้เกิดพลังทางสังคม

ควรสังเกตว่า ความเสมอภาค ภราดรภาพ ที่จะเป็นสโลแกนในการปฏิบัติเกิดขึ้นได้ยาก แต่ในการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติจะเกิดขึ้นเสมอ

๖. เกิดปัญญาพร้อม (collective wisdom) เกิดนวัตกรรมขึ้นเสมอจากการที่คนมีความรู้และประสบการณ์ต่างกันมาเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และเกิดอัจฉริยภาพกลุ่ม (group genius)

๗. ทั้งหมดเป็นพลังให้ฝ่าความยากไปสู่ความสำเร็จ

๘. เพราะเหตุข้างต้นทั้งหมดทำให้เกิดความสุขประจวบบริบูรณ์พพาน

จากเป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ และการจัดกระบวนการที่กล่าวถึงในตอนต้น ๘ และกลไกการขับเคลื่อน คือการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติที่กล่าวถึงในตอนต้น ๕ นี้ จะเห็นว่าจะเป็นการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติของคนไทยทั่วประเทศครั้งใหญ่ที่สุด ตั้งแต่ชุมชนท้องถิ่นทั้งหมดมาจนถึงระบบการเมือง ซึ่งในระหว่างทั้งสองก็ประกอบด้วยทุกฝ่าย ทุกองค์กร ตั้งแต่ประชาคมไปจนถึงภาคธุรกิจ ตั้งแต่มหาวิทยาลัย คณะสงฆ์ ไปจนถึงศิลปินไม่เว้นแม้แต่กองทัพ

และเมื่อผ่านการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ ก็เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) ในทุกมิติ ทั้งทางจิตสำนึกในทางการเกิดความเสมอภาคและภราดรภาพ สามัคคีธรรม เกิดปัญญาพร้อม

เกิดปีติสุขร่วมกัน อันจะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (transformation) ทั้ง ๓ ระดับ คือ

- ระดับบุคคล (personal transformation)
- ระดับองค์กร (organizational transformation)
- ระดับสังคม (social transformation)

อัจฉริยภาพกลุ่ม (group genius) และปีติสุขร่วมกันจะทำให้สามารถถอดสลักโครงสร้างแห่งความไม่เป็นธรรมอันแน่นหนา ซึ่งถอดไม่ได้ด้วยวิธีอื่น

สำหรับท่านที่คุ้นเคยกับการบริหารที่ใช้อำนาจสั่งการแบบเก่า ๆ และไม่สบายใจว่า องค์กรมากมายที่เข้ามาทำงานร่วมกันโดยไม่มีใครมีอำนาจสั่งการจะเป็นไปได้ได้อย่างไร

อาจศึกษาเพิ่มเติมจากหนังสือของ Dee Hock ชื่อ “Birth of the Chaordic Age” หมายถึงการเกิดขึ้นของยุคสมัย Chaordic

ความหมายคือ ยุคเก่าที่ใช้อำนาจสั่งการหมดลงแล้วเริ่มต้นยุคใหม่ที่ท่านบัญญัติศัพท์ขึ้นมาใหม่ จากเอาคำสองคำมารวมกัน คือคำว่า Chaos = โกลาหล กับคำว่า Order = มีระเบียบ

รวมกันเป็น Chaordic หมายความว่า เมื่อองค์กรจำนวนมากมาทำงานด้วยกัน โดยไม่มีองค์กรใดมีอำนาจเหนือองค์กรอื่น เมื่อไม่มีอำนาจควบคุม เมื่อเริ่มต้นอาจจะเกิดความวุ่นวายหรือโกลาหล แต่แล้วมันจะจัดระเบียบลงตัว (order) ขึ้นมาเอง และทุกฝ่ายจะมีความสุขมาก

Dee Hock ได้บัญญัติเชิงระบบเช่นนี้มาจากการสังเกตความจริงตามธรรมชาติ จากเด็กที่ยากจน Dee Hock ได้กลายมาเป็นผู้ก่อตั้งและ CEO คนแรกของธุรกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลก คือ VISA CARD ซึ่งมีธนาคารและ

บริษัทเป็นหมื่น ๆ แห่งจากทั่วโลกเข้ามาสัมพันธ์เป็นเครือข่าย โดยไม่มีใครมีอำนาจเหนือใคร

คนใช้ VISA CARD ได้ทั่วโลก ได้รับความสะดวก ธนาคารก็มีความสุข บริษัทที่ขายสินค้าก็มีความสุข เข้ามาเชื่อมโยงกันด้วยความสมัครใจ เพราะต่างได้รับประโยชน์และมีความสุขที่เป็นอิสระไม่ถูกใครบังคับ

Dee Hock จึงเชื่อว่ายุคเก่าแห่งการใช้อำนาจไปต่อไปไม่ได้แล้ว ยุคใหม่เป็นสัมพันธภาพเชิงเครือข่ายที่ไม่ต้องใช้อำนาจบังคับ

อีกเรื่องหนึ่งที่ท่านอาจศึกษาเพิ่มเติมคือจากคนชื่อ Bill Smith ซึ่งเป็นผู้ค้นพบกระบวนการที่เรียกว่า AIC อันเป็นกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนา (New Development Paradigm) ที่ใช้การเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ เข้ามาแทนที่การใช้อำนาจซึ่งไม่ได้ผลแล้ว

การศึกษาเพิ่มเติมจะทำให้ท่านมีความรู้กว้างขวางออกไป จนกระทั่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาที่ได้

นักจัดการสมัยใหม่ก็ทราบมานานพอสมควรแล้วว่า หากสร้าง “เป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วม” คนในองค์กรจะลงมือทำไปสู่เป้าหมายเดียวกันโดยไม่ต้องสั่งการ

หวังว่าการเอาตำบลเป็นจุดยุทธศาสตร์ และเป้าหมายตำบล ๑๖ ประการ จะเป็นเครื่องช่วยให้คนไทยทุกคน ทุกองค์กร มีเป้าหมายเดียวกัน

หากคนไทยทั้งประเทศมีความมุ่งมั่นร่วมกัน และมีเป้าหมายเดียวกัน จะเป็นไปได้ได้อย่างไร ที่จะไม่ประสบความสำเร็จ !

ปัจฉิมกถา

- ประเทศไทยเมื่อวิกฤตถึงขนาด จะไปถึงจุดพลิกผัน (tipping point) ณ จุดนั้น สถานการณ์ประเทศอาจจะพลิกอย่างฉับพลันไปทางใดทางหนึ่ง
ทางร้าย คือเกิดมิลิแทเรียลลียูด
ทางดี คือพลิกจากร้ายกลายเป็นดีอย่างฉับพลัน
- ในฐานะผู้สูงอายุ ผู้เขียนพยากรณ์ว่าจะเป็นอย่างหลัง เพราะคนไทยในภาคส่วนต่างๆ ในเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา ได้สร้างทุนเรื่องดี ๆ ไว้มาก ด้วยความเพียรอันบริสุทธิ์ ที่บางท่านใช้คำว่าเป็น Long March for the Poor รวมทั้งพระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช พระผู้ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

- ณ จุดพลิกผัน นอกจากเป็นจุดวิกฤตแล้ว วิกฤตยังเป็นโอกาสให้ประเทศพลิกจากร้ายกลายเป็นดีอย่างฉับพลัน ถ้าทางที่เดินมามั่นคงและวิกฤต ไปต่อไปไม่ได้ ก็ต้องเปลี่ยนเส้นทาง
- การหลุดจากวิกฤตอย่างฉับพลันเกิดจากการพลิกความคิด ตัวอย่างของการพลิกความคิดก็คือ คำสั่ง ๖๖/๒๕๒๓ เมื่อคำสั่งนี้ออกมา การสู้รบระหว่างคนไทยด้วยกัน ในกรณีนักศึกษาปัญญาชนเข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ จับอาวุธต่อสู้อำนาจรัฐ ยุติลงทันที เพราะคำสั่งนี้พลิกความคิด พลิกความคิดว่าผู้ถูกหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ไม่ใช่ศัตรู แต่เป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย เมื่อไม่ใช่ศัตรูก็ไม่มีอะไรจะต้องรบกัน

- ณ จุดพลิกผันประเทศไทย คนไทยจะพลิกความคิดอีกครั้งหนึ่ง

พลิกจากคิดเชิงปฏิบัติต่อกัน ที่ทำให้คนไทยเหมือน
ไก่อยู่ในขัง “จิกตีกันรำไป”

แต่จิกตีกันเท่าใด ๆ ก็ออกจากขังไม่ได้ เพราะ “ขัง”
เป็นโครงสร้างที่แน่นหนามาก จำเป็นต้องพลิกความคิด
เชิงปฏิบัติ มาเป็นคิดรวมตัวกัน

ก้าวข้ามความแตกแยกทุกประเภท เหมือนปรากฏการณ์เมื่อ
คราวที่หมูป่า ๑๓ คน ติดในถ้ำหลวงที่ขุนน้ำนางนอน
คนไทยทั้งประเทศรวมใจกันก้าวข้ามความแตกแยก
ทุกประเภท เพื่อให้เพื่อนคนไทย ๑๓ คน รอดชีวิตออกมา
จากถ้ำ

-
- **กรณีวิกฤตชาติ คนทั้งชาติประจูดุดอยู่ในถ้ำแห่ง**
ความเหลื่อมล้ำและการขาดความเป็นธรรม
ถึงเวลาที่คนไทยทั้งประเทศจะรวมใจกันก้าวข้ามความแตก
แยกทุกประเภท
  - **เมื่อคนไทยมีความมุ่งมั่นร่วมกันและมีเป้าหมายเดียวกัน**
ก็จะเกิดพลังมหาศาล บินออกจาก “เข่ง” หรือโครงสร้าง
อันไม่เป็นธรรม สามารถสร้างแผ่นดินไทยที่มีธรรมครอง
อันเป็นประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม โดยถ้วนหน้า
สืบไปในอนาคตเป็นนิรันดร์

“

หากท่านได้รับผลดี
จากหนังสือเล่มนี้
ขอให้ท่านมีกำลังใจ
ที่จะทำความดีเพื่อผู้อื่น
ต่อไปมากยิ่งขึ้น

”